

OLAV

Fra en forelesning i Oxford, s. 3
En erkebiskops tanker om Petersemetet

Om Aage Haukens bok "Moderne kirkefedre", s. 10
Moderne kirkefedre
- fra underkjennelse til anerkjennelse

Om katolske journalister og kirkens ledelse. s. 8
Rivaler eller partnere i kirkelige konflikter?

Stephan Schwarz, s. 13
Författaren och debattören Johanna Schwarz
- en minnesbild

Nobelprisen 1996, s. 15
Velfortjent, biskop Belo!

Helge Nordahl, s. 16
Carl Fredrik Engelstad in memoriam

Valget i USA, s. 18
Hvor står katolikkene?

ST. OLAV

Illojalt?

Lojal, sier den smale utgaven av fremmedordboken, betyr "lovlydig, trofast, rettskaffen". Den bindsterke Riksmålsordboken forteller at ordet med den franske bakgrunn egentlig betyr "lovlydig", "en som lydig underkaster seg bestående lover og samfunnsorden". Eksempel: "lojale undersåtter" som motsetning til "opprørere". Begreper som "hederlig" og "ærlig" gir andre av ordets fasetter. Lojal i politisk sammenheng, står det, er den "som uten baktanker bøyer seg for majoritetens vilje, for en truffen avgjørelse".

Hvorfor disse leksikale opplysninger? Fordi viktige deler av stoffet i dette nummer av bladet handler, direkte og indirekte, om hva det er å være lojal i kirkelig, nærmere bestemt katolsk sammenheng. Eller skal vi heller si om det å være illojal? For er det ikke illojalt av en katolikk å stille spørsmålsteget ved romerske sentraliseringstendenser, ved kirkens ledelsesstruktur og beslutningsprosesser? Og attpåtil påpeke at måten dagens paveembede fungerer på, er moden for revurdering.

Det var nettopp slike ting John Quinn, høyt ansett emeritert erkebiskop av San Fransisco, gjorde i sommer i en oppsiktsvekkende Oxfordforelesning (gjengitt i forkortet form i dette nr. av bladet) - vel vitende om at han stilte seg laglig til hoggs. Derfor tok han sine forholdregler. Problemet er, sa erkebiskopen, at diskusjoner om disse tingene lett blir "frustrerende" fordi den eller de som tar dem opp, "blir beskyldt for mang-

lende lojalitet overfor paven eller mangelfull tro. Men her er det ikke spørsmål om klokskap og hensiktsmessighet. Å stille slike spørsmål på en respektfull og ærlig måte, signaliserer slett ikke illojalitet eller sviktende tro: Det er nettopp uttrykk for både tro og lojalitet."

Det er en velkjent teknikk for ufarliggjøring og for konfrontasjons- og konfliktvegring erkebiskop Quinn er inne på: Man stiller spørsmålsteget ved den spørrende selv, ved vedkommendes motiver og integritet - og manøvrerer unna selve spørsmålet. Man snur det hele om: Det er den som tillater seg å spørre, den som sier "men" og "hvorfor" og ikke bare "ja" og "amen", som er problemet, som er "illojal". Det er mange som har opplevd at den teknikken fungerer godt på kirkelig mark.

I parentes bemerket: For ytterligere ryggdekning viser Quinn til encyklikaen *Ut unum sint* (1995) hvor paven selv uttrykkelig oppfordrer til "tålmodig og broderlig dialog" med det for øyet å finne "en måte å utøve Petersemetet på. . .som svarer til dagens utfordringer".

Er det illojalt av katolske journalister å ta opp kontroversielle emner? Illojalt av katolske medier å gi spalteplass til katolikker - lege som lærde - som sier "ja, men" til visse sider ved kirkens lære og praksis, liv og virke? Som tillater seg å tenke på tvers? Skal kirkelig journalistikk bare være snill og oppbyggelig og la kontroverser og konflikter ligge?

"Hvem vil stole på oss hvis vi bare skriver om det pene og oppbyggelige og aldri om konfliktene? For det er

konflikter - det vet alle," sa Maria Hasselgren, journalist i Katolsk Kyrkotidning, i en paneldebatt nylig under en konferanse for katolske pressefolk fra hele Europa; hennes innlegg finnes også i dette nr. av St.Olav. "Som journalister er vi forpliktet til å sørge for at diskusjonen kan foregå på en avbalansert måte," sa Hasselgren.

Et annet moment som flere av arbeidsgruppene under nevnte konferanse bemerket: Hvis ikke katolske medier tar opp meningsforskjeller og konflikter innen kirken, er katolikker og andre interesserte henvist til den orientering andre medier gir, medier som kanskje ikke har den innsikt og kunnskap om tingene som katolske medier forutsettes å ha. I verste fall har de ikke engang interesse av en balansert fremstilling.

"Kommunikasjon og dialog blant katolikker er uunnværlig (-) katolikker bør være helt og fullt klar over den faktiske frihet de har til å si sin mening ut fra 'troens sans' og av kjærlighet," heter det "Communio et progressio", pastoralinstruksjonen om massemediene fra 1971. "Kirkens autoriteter må se til at det sikres ansvarlig og fri meningsutveksling blant Guds folk." Det hører med at formannen i det pavelige medieråd, erkebiskop John Foley, nylig betegnet nettopp "Communio et progressio" som et "Magna Charta" for katolske medier.

Kirken bør være gjennomskiktig, saht. Med andre ord: Kirken er ikke tegt med å feie ting under teppet. Å gjøre det, er misforstått lojalitet - og det motsatte av "trofast" og "rettskaffen", "ærlig" og "hederlig". UKJ

Fra en forelesning i Oxford:

En erkebiskops tanker om Petersemetet

3

Paven bør snarest innkalle et økumenisk konsil, og både den romerske kurien og bispesynoden bør gjennomgå en grundig revisjon i tråd med Det 2. Vatikankonsils lære om biskopenes kollegialitet og til beste for den kristne enhets sak. Det fremholdt den tidligere erkebiskopen av San Francisco, John Quinn, - en reflektert, from og høyt respektert biskop fra de moderates leir - i en like åpenhertig som oppsiktsvekkende forelesning i Oxford i sommer i forbindelse med 100-årsmarkeringen for jesuittenes nærvær i den gamle universitetsby.

St. Olav har laget en sammenfatning av erkebiskopens tekst.

Svar på pavelig oppfordring

Erkebiskop Quinn tok utgangspunkt i encyklikaen *Ut unum sint* (1995) hvor paven utfordrer hyrder og teologer til "broderlig og tålmodig dialog" med det mål å finne nye måter å utøve Petersembedet på, måter som er i pakt med tidens tarv "uten at man derved gir slipp på det essensielle ved denne tjeneste".

Etter katolsk forståelse er dette embedet "en tjeneste villet av Gud". I *Ut unum sint* skriver pave Johannes Paul: "Det er den katolske kirkes overbevisning at den, ved å holde på Romabiskopens embede som et synlig tegn på og en garanti for enheten, er trofast mot den apostoliske tradisjon og fedrenes tro." Men paven noterer også at nettopp dette embedet er "en vanskelig sak for de fleste andre kristne fordi visse smertelige erfaringer er knyttet til det. I den grad vi er ansvarlige for dette, ber jeg, som min forgjenger Paul VI, om forlatelse."

Paven er klar over at dagens utforming av paveembedet kommer til kort overfor de utfordringer kirken står overfor på terskelen til det tredje årtusen, ikke minst når det gjelder spørsmålet om kristen enhet. Å svare på pavens utfordring om dialog, er en 'lydighets-handling', men det betyr også å gi seg

ut på veloverveiet kritikk som ikke må mistolkes som sure utfall eller at man distanserer seg fra Den hellige stol, understreket Quinn. "Paven har bedt oss om ærlig og seriøs kritikk. Han har all grunn til å forvente at hans oppfordring blir hørt, og i særlig grad fulgt opp av dem som i ærbødighet anerkjenner den romerske biskops primat".

Vi står i dag overfor "en ny situasjon", ikke bare på det politiske, økonomiske, kulturelle og teknologiske område, men også når det gjelder mentalitet, psykologi, sa Quinn. Folk tenker annerledes, reagerer annerledes, har nye aspirasjoner, en ny oppfatning av "det mulige", har nye håp og drømmer. Innen kirken finner vi en fornyet sans for den verdighet og det ansvar for kirkenes tjenende gjerning hver enkelt har gjennom dåpen. De utfordringer dagens kirke står overfor, kan sammenlignes med dem den unge kirke stod overfor da den ga slipp på de gamle mosaiske lover og gikk inn for å virke blant hedningene: Man måtte søke nye veier.

Kollegialiteten i sentrum

Kollegialiteten - forholdet mellom paven og kirkens øvrige biskoper - var selve kjernepunktet i Quinns forelesning. Han understreket at den enhet som paven er "tegn på og en garant

for", i særlig grad kommer til uttrykk gjennom hans forhold til bispekollegiet. Den måten pavens primat utøves på i forhold til bispekollegiet, er av grunnleggende betydning for alle de andre sider ved den enhet paven står som tegn på.

Biskopene på sin side har, etter Kristi vilje, medansvar for hele kirken; det hører til deres ansvarsområde å ta initiativ, ta opp problemer og utfordringer kirken stilles overfor. Kollegialitet er mer enn samarbeid om oppgaver man har fått delegert; det er ingen ekte kollegialitet dersom biskopene kun er passive mottagere av pavelige direktiver, fremholdt erkebiskopen. "Biskopene er ikke bare *sub Petro*. De er også *cum Petro*."

Moralsk og/eller strukturell reform?

I *Ut unum sint* setter paven spørsmålet om reform av pavedømmet på dagsordenen, sa Quinn. Og minnet om teologen Yves Congars ord om at "moralsk reform" alene ikke er nok: Enhver ekte og effektiv reform må også berøre strukturene. Personlig hellighet er ikke i seg selv tilstrekkelig til å forandre ting, det viser kirkehistorien; ofte har personlig hellighet vært å finne nettopp på tross av forhold og strukturer i kirken. Mange kirkelige reformforsøk opp gjennom tidene har strandet nettopp fordi de ansvarlige var ute av stand til å reformere strukturene i tråd med den opprinnelige visjon, ute av stand til å stille de nye spørsmål en ny situasjon krevde. Reform ble ensbetydende med å få de gamle strukturene på plass igjen. "Man stilte ikke de dypere, langsiktige spørsmålene(-), man forspilte sin sjanse, og en tragedie uten like rammet en såret kirke," sa Quinn.

I tråd med denne tankegangen rettet erkebiskopen søkelyset nettopp på strukturene, særlig på forholdet mellom pavedømmet, bispekollegiet og den romerske kurie, kirkens sentraladminis-

50 år siden paven ble vigset til prest
Paven kan i år se tilbake på 50 år som prest: Den 1. november er det 50 år siden den unge Karol Wojtyła ble viet til prest i katedralen i Krakow. Paven feirer 50-årsjubileet sammen med fem kardinaler og 85 biskoper; ca. 7000 prester, vigset samme år som paven, kommer til Roma for å delta i feiringen, opplyser erkebiskop Crescenzio Sepe, sekretær for Kongregasjonen for geistligheten. De kommer til Roma i dagene 7.-10. november for å feire jubileet med et

høytidelig Te Deum under pavens ledelse. Ifølge Sepe kommer noen av de polske prestene som ble presteviet sammen med paven, til å være til stede i Roma.

Over halvparten av 50-årsjubilarne er fremdeles aktive som sjelesørgere. Paven vil sende en spesiell hilsen til de av jubilarne som av helsemessige grunner ikke kan komme til Roma. Et spesielt solidaritetsfond skal gjøre det mulig for prester fra Øst-Europa og utviklingsland å delta i festlighetene. KNA

Diskusjon om paveembedet?

"Har man lov til å diskutere paveembedet og til og med stille spørsmålstegn ved visse deler av det? Mange katolikker blir urolige når man spør slik. Men i våre dager innbyr selveste paven til diskusjon om sitt embede," skriver p. Henryk Roelvink ofm. i Katolsk Kyrkotidning og viser til rundskrivet "Ut unum sint".

"Man må be om enhet, ikke bare én gang, men vedvarende," skriver p. Roelvink. Partene i dialogen om paveembedet må tale

4

trasjon. En seriøs diskusjon om "primatsutøvelsen" kommer ikke utenom spørsmålet om kuriens rolle og stilling i dagens kirke, understreket Quinn. Som minnet om at spørsmålet om reform av kurien ikke er av ny dato: Både pave Hadrian VI, konsilene i Basel og Trient og de to Vatikankonsilene har hatt kuriereform på dagsordenen. Spørsmålet om kuriereform dreier seg om langt mer enn personer eller 'stil', det er selve systemet som må reformeres, understreket Quinn.

Paven kan ikke utøve sitt ansvar for hele kirken uten kuriens hjelp, og mange av kuriens medlemmer er meget intelligente mennesker med vidsyn og bred erfaring, mennesker som på uselvvisk vis og ved et hellig levned tjener kirken, uten å få særlig takk, sa erkebiskopen. Men ikke alle de 3000 som arbeider i kuriens mange sekretariater, kongregasjoner og tribunaler "besitter disse egenskaper i samme grad. Mange ser ikke særlig langt og har begrenset erfaring, særlig når det gjelder pastoralt arbeid". Og nettopp pastoral erfaring kan ofte være den "fortolkningsnøkkel" som trengs når man skal hankses med regler og statutter. "Samvittighetsfull omgang med lover og regler får en annen, mer ekte valør når man ser dem i relasjon til faktiske mennesker med navn og ansikt, mennesker som lever og strever her og nå," sa erkebiskopen.

Dagens kurie - et hinder for kristen enhet

I dag er det uro og bekymring på mange hold, ikke bare innen den verdensomspennende katolske kirke, over måten kurien fungerer og takler tingene på. "I ærlighetens navn må det sies at mange ortodokse og andre kristne stiller seg nølende til fullt fellesskap med Den hellige stol ikke primært på grunn av uløselige læremessige spørsmål eller ulykkelige og beklagelige historiske hendelser, men nettopp på grunn av

måten kurien takler tingene på. (-) Man er bekymret over bispeutnevnelser, over måten dokumenter som f.eks. den nye katekismen, godkjennes på, over det synkende antall prester og de mange 'ubetjente menigheter', over spørsmålet om sølibatet som tvinger seg på, over bispekonferansenes stilling, kvinners rolle og spørsmålet om ordinasjon for kvinner. Hvis avgjørelser i disse og andre saker tas uten tilstrekkelig konsultasjon og dialog, betyr det alvorlige hindringer for kristen enhet," sa erkebiskopen. "Betydningen av en større reform av kuriens struktur kan ikke understrekes sterkt nok."

Kurien, som er pavens redskap, står alltid i fare for å se seg selv som "en tredje størrelse", mellom paven og bispekollegiet. Når det skjer, kan kurien komme til å oppfatte seg selv som en "oppsynsinstans med autoritet over bispekollegiet, en instans som er underlagt paven, men overordnet i forhold til biskopene", sa Quinn. "Når slikt reflekteres i kuriens policy og handlinger, stenger det for og undergraver kollegialiteten, både som lære og realitet."

Biskopene - mer enn pavelige legater

Det 2. Vatikankonsil har klare ord om at kurien skal stå i biskopenes tjeneste. Det sier også at biskopene er lærere i troen. Også pave Pius IX, som definerte dogmet om pavens primat og ufeilbarlighet, understreket at biskopene ikke er pavens legater, et synspunkt Det 2. Vatikankonsil gjentok med all mulig tydelighet. Å opprettholde denne lære i teorien, men nekte den i praksis, er uholdbart, men det er nettopp det som skjer i dag, påpekte Quinn. I den senere tid har det gjentatte ganger skjedd ting som "er ensbetydende med å gjøre biskopene til 'managere' som arbeider etter instruks i stedet for å være ekte trosvitner som - i fellesskap med paven - underviser i Kristi navn".

Erkebiskopen minnet om at under

arbeidet med den nye katekismen hadde Troskongregasjonen forkastet det første utkastet til engelsk oversettelse, som flertallet av det engelsktalende episkopatet hadde godkjent; "et indirekte uttrykk for at kurien ikke anså de engelsktalende biskoper og kardinaler som kompetente lærere i troen". Slikt er "en innskrenkning av den ekte kollegialiteten". En kollegialitet som stort sett består i å gi sin tilslutning til avgjørelser tatt av en høyere instans, er en svært utvannet form for kollegialitet, som gjør spørsmålet om hvordan slik begrenset kollegialitet rimer med Kristi vilje og med utfordringene fra 'den nye situasjon', sa erkebiskopen. Som understreket at hans poeng "ikke var å ta stilling til enkeltproblemer, men rett og slett å påpeke at mange bispekonferanser og enkeltbiskoper føler at spørsmål som prevensjon, ordinasjon av kvinner, felles skriftemål med absolutjon og prestesølibatet ikke er åpne for fri og kollegial vurdering og diskusjon".

Paven er ikke bare medlem av bispekollegiet, han er dets "hode", med rett til å ta initiativer i læremessige spørsmål, når han finner det påkrevet. Det dypereliggende spørsmål er imidlertid: Når og under hvilke omstendigheter er det klokt å benytte seg av denne retten? Diskusjoner innen kirken om denne side av saken blir lett frustrerende fordi den eller de som tillater seg å ta den opp, blir beskyldt for manglende lojalitet overfor paven eller mangelfull tro, sa erkebiskopen. "Men her er det ikke spørsmål om lojalitet eller tro. Det er spørsmål om klokskap og hensiktsmessighet. Å stille slike spørsmål på en respektfull og ærlig måte, signaliserer slett ikke mangelfull lojalitet eller sviktende tro: Det er et nettopp uttrykk for både tro og lojalitet."

Man har, som allerede kardinal Newman bemerket, lagt stor vekt på læren om pavens primat, men i for liten grad

“meget forsiktig og varsomt så man ikke setter spørsmålstejn ved hverandres oppriktighet og derved sårer og blokkerer.” Og, “i likhet med paven” (i *Ut unum sint*), bør man begynne med å se hva ens egen kirke og dens ledere har gjort feil mot de andre”. Mye av striden gjelder “ikke prinsippene for (den pavelige) autoriteten, men den faktiske utøvelsen, stilen og maktkampen”, skriver Roelvink. Og understreker at “jo, tiden er inne” for å diskutere paveembedet.

gjort seg tanker om den veloverveide bruk av denne lære. “Det er både legitimt og nødvendig” å diskutere dette siste aspekt ved pavens primat, mente erkebiskopen. Han minnet om at siden biskopene, ifølge kirkens lære, kan felle dommer og undervise i trossaker, bør de også konsulteres, enkeltvis og som bispekonferanser, før læremessige erklæringer offentliggjøres eller bindende avgjørelser av disiplinær eller liturgisk art tas. “Det ville være ekte kollegialitet,” sa Quinn. Og minnet om det velprøvede kirkerettslige prinsipp at “det som angår alle, må godkjennes av alle”.

Bispesynoden - intet virkelig kollegium

Den internasjonale bispesynoden har ikke innfridd de opprinnelige forventninger man hadde om et forum der biskopene sammen med paven kunne ta opp sentrale spørsmål som angår kirken, noterte Quinn. Slik det er nå, legger en liten gruppe på 15 kardinaler og biskoper, valgt av synoden, frem forslag til emner som skal tas opp, men paven har det siste ord. Her trengs mer plass for kollegialitet. Mange biskoper føler at de ikke kan ta opp til fri diskusjon mange av de alvorlige sakene som ligger dem på hjertet - som gjengifte skiltes forhold til nattverden, prevensjon, prestevigsel for kvinner, sølibatet, sa erkebiskopen. Som understreket at “fri diskusjon innebærer at det ikke reises tvil om lojaliteten eller rettroenheten hos dem som deltar i diskusjonen”.

Kurien har både “subtile og til tider mer rett-på-sak-måter” å formidle sitt standpunkt i disse sakene til biskopene under en synode; samtidig gis det signaler om hvilke anbefalinger man ikke bør overrekke paven ved synodeslutt. “De overrumpede biskopene, som har ansvar for enheten og nødig vil gi inntrykk av opprør eller lignende, tier. Dertil kommer at biskopene har stor til-

Siste ord ennå ikke sagt?

Spørsmålet om fast diakonat for kvinner er “åpent og ennå ikke avgjort fra læreembedets side”. Det understreket biskopen av Klagenfurt, Egon Kapellari, under en studiedag nylig. Dogmatikeren Lothar Lies S.J. advarte mot å gjøre spørsmålet om kvinnelige diakoner til “kampplass for spørsmålet om emansipasjon eller undertykkelse” mellom kjønnene.

Det må skilles mellom embedets faste innhold og det som kan endres. Hittil i histori-

en har man forstått kvinners diakonat annerledes enn menns, “ikke fordi dette var Guds vilje, men fordi tidens omstendigheter krevde det”. Når omstendighetene forandrer seg, står kirken “fritt til å gi kvinners diakonat en annen stilling”, mener jesuitten Lies. Som også gav uttrykk for at hvis det ikke lykkes å gjøre grunnene for ikke-ordinasjon av kvinner plausible, “kan kløften mellom læreembedet og kirkefolket i fremtiden komme til å bli adskillig dypere”.

CHRIST IN DER GEGENWART

Fra The Tablet: “Skarp vind og en ganske så frisk kritisk gjennomgang av den romerske kuries virksomhet var hva den intenst lyttende forsamling i haven ved jesuittenes Campion Hall i Oxford fikk oppleve forleden lørdag i anledning 100-årsmarkeringen for ordenens nærvær i byen. Fjern torden til akkompagnement - som om gudene gav sitt besyv med.”

tro til og personlig respekt for paven, og de vil nødig bringe ham i forlegenhet ved å gi inntrykk av at her brygger det opp til konflikt,” sa Quinn. Selve synodeprosedyren er “foreldet og bidrar ikke til kollegialitet i ordets egentlige betydning, og vil virke fremmed på dem som måtte søke enhet med oss, og som er vant til mer parlamentariske fremgangsmåter”.

Han oppfordret til reform av synoden og anbefalte at synoden får uttale seg direkte, ikke bare som indirekte rådgiver. Han minnet om hvor viktige de økumeniske konsiler har vært i kirkens historie, og hadde man f.eks. fulgt oppfordringen fra konsilet i Konstanz om jevnlig konsiler med ti års mellomrom, “ville kanskje reformasjonshistorien artet seg ganske annerledes,” sa Quinn og foreslo et nytt konsil ved inngangen til det tredje årtusen. Et slikt konsil turde gi stor gevinst både for enheten og for effekten av kirkens virke.

Bispeutnevnelser - nok et ømt punkt

Når det gjelder bispeutnevnelser, består kollegialiteten stort sett i at biskopene får komme med forslag, mens avgjørelsene tas av pavelige nuntier, kongregasjonen for biskopene, statssekretariatet - i siste instans er det pavens personlige avgjørelse. “Det er ikke uvanlig at biskopene i ett område finner at ingen av de kandidater de har foreslått, er blitt godtatt. På den annen side hender det at kandidater som biskopene ikke har godtatt, blir utnevnt. Det forekommer også at ordensoverhoder ikke er blitt forhåndsinformert om forestående bispeutnevnelser innen ordenen, og at verdensprester er blitt utnevnt uten at deres egen biskop er blitt underrettet.”

Dagens system er likevel ikke uten fordeler, mente Quinn: Utnevnelser kan unndras stedlig press og splittelse, til tider også innblanding fra staten. Spørsmålet er likevel om ikke tiden er inne for å modifisere fremgangsmåten slik at lokalkirken får mer å si ved bispeutnevnelser. Dagens sentralisering av utnevnelser er av relativt ny dato og ikke en naturlig følge av pavens primat. Frem til 1829 overlot Roma saken til lokalkirkene, så langt det var mulig, med det resultat at da pave Leo XI døde (1829) var bare 24 av kirkens i alt 646 biskoper utpekt av Roma, og disse 24 på grunn av vanskeligheter i lokalkirken i Albania, Hellas og på russisk område. Dagens praksis kan føres tilbake til det politiske kaos i kjølvannet av Napoleonskrigene, “men det faktum at en fremgangsmåte ble nødvendig på et visst tidspunkt i historien, betyr ikke at det er klokt å holde fast på den samme politikk for all fremtid”, påpekte Quinn. Som minnet om at “også solidaritetsprinsippet taler for endring.”

Hva med subsidiariteten?

Han trakk også inn subsidiaritetsprinsippet i diskusjonen om kurien og pave-

Kardinal Ratzinger om kritikk av paveembedet

Forsvunne farsfigurer og mangel på autoritet ligger bak den økende kritikken av paveembedet, mener kardinal Joseph Ratzinger, Troskongregasjonens formann. Når farskikkelsene forsvinner, blir også Den hellige Far en skikkelse man vanskelig kan forstå, sier Ratzinger i et intervju med kirkebladet i det tyske bispedømmet Paderborn.

Men kardinalen føler at sammen med den tiltagende kritikken øker også savnet av troverdige mennesker å orientere seg etter. Man lengter etter noen som ved sin person representerer det de forkynner. Derfor orienterer man seg etter paven samtidig som man kritiserer pavedømmet, sier Ratzinger. Som mener at man på verdensbasis viser paveembedet en oppmerksomhet som aldri før.

Underskriftskampanjer - som den tyske "Kirkefolkets ønsker" som samlet 1.8 millioner underskrifter hvorav 1.5 millioner katolikker - er bare én blant mange aksjoner, mener Ratzinger: Slike kampanjer dukker fra tid til annen opp i kirken. "Vi fikk for eksempel tre millioner underskrifter på et ønske om at det erklæres for dogme at Maria er med-forløser og den som bringer oss all nåde," sier Ratzinger i intervjuet. Det har også vært andre aksjoner, f.eks. om piker som ministranter.

6

embedet. Dette prinsippet, først formulert av Pius XI i encyklikaen *Quadragesimo anno* (1931), tilsier at større/høyere instanser ikke skal ta over roller eller funksjoner som enkeltmennesker/mindre vektige grupper kan klare på egenhånd. De "stores" oppgave er snarere å hjelpe de "små" med å fungere. I en lite kjent tale i 1946 til nyutnevnte kardinaler fastslo pave Pius XII at dette prinsippet også "har gyldighet for alle nivåer innen kirkens liv, uten skade for kirkens hierarkiske struktur." Quinn mente det er vel verd å legge merke til at paven i denne talen satte kirkens subsidiaritetsprinsipp opp mot vårt tids tendens til imperialistiske samfunnsformer.

Quinn minnet også om følgende grensdragning, formulert, ifølge Yves Congar, av et ansett medlem av kurien, erkebiskop Giovanni Benelli: "Den reelle, effektive jurisdiksjon paven har over hele kirken er én ting, sentraliseringen av makt en annen. Den første har med Guds lov å gjøre. Den annen er et resultat av menneskelige omstendigheter. Den første har frembragt mye godt. Den andre er en anomali." Også Det 2. Vatikankonsil, bispesynoden i 1967 og den nye kirkeretten av 1983 har vært opptatt av denne problemstillingen. I forordet til Kirkeretten sies det uttrykkelig at et av de viktige prinsipper denne retten bygger på, er "subsidiaritetsprinsippet som i særlig grad har gyldighet innen kirken siden biskopenes embede og deres makt uttrykker den guddommelige vilje".

Erkebiskop Quinn foreslo derfor at "mange av de prosedyrer og fremgangsmåter som i dag er knyttet til primatutøvelsen og til den pavelige kurie, bør gjennomgå en grundig revisjon i lys av subsidiaritetsprinsippet. (-) Store deler av den katolske kirke samt mange ortodokse og andre kristne er nemlig av den mening at kollegialitet og subsidiaritet ikke praktiseres på en tilstrekkelig

meningsfylt måte innen dagens katolske kirke". Om vi mener alvor med vår søken etter kristen enhet, må vi lytte til disse stemmene, ikke avfeie dem som misnøye og forsøk på underminering av pavedømmet. Pave Johannes Paul II har selv flere ganger minnet oss om at "vi må gjøre alt vi kan for å imøtekomme våre kristne brødres legitime ønsker og håp, vi må sette oss inn i deres tenkesett og deres følelser."

Paven er på mange måter den katolske kirkes styrke, det er nok å nevne Johannes XXIII som innkalte Det 2. Vatikankonsil. Men hverken åpenbaringsens kilder eller historien tegner et idealisert bilde av Peter: Peter er både apostelen Peter, den første blant apostlene og det svake mennesket Peter, den angrende Peter. Den økumeniske dialog har gjerne fokusert på det første aspektet, den læremessige siden av Peters-embedet, og vi har oversett den andre, den menneskelige. Når vi taler om den menneskelige side ved Peters-embedet, tenker vi ikke nødvendigvis på moralsk svikt, f.eks. Peters fornektelse eller de notorisk uverdige paver. Det dreier seg om hva det innebærer, det å være menneske - og det innebærer å være begrenset. Vi kommer aldri til å slutte med å bli provosert av at det guddommelige mysterium er plassert i menneskelige hender, sa erkebiskop Quinn. Som understreket at vi ikke kan "utsette enheten til vi har en pave som oppfyller alles ønsker". Kristen enhet kommer til å kreve ofre, men det kan ikke bety at det først og fremst er "de andre" som skal ofre, mens den katolske kirke selv ikke bidrar i særlig grad. "Mener vi alvor når vi sier at målet er kristen enhet, må vi også ta enhetens pris på alvor," sa Quinn.

Rom både for orden og nådegaver

Når det gjelder paveembedet og kristen

enhet, må man også ta for seg følgende viktige underliggende problem: spenningen mellom den politiske og den ekklesiologiske modell i kirkens liv og selvforståelse, understreket erkebiskopen. Den politiske modell er først og fremst opptatt av orden og kontroll. Det grunnleggende for den ekklesiologiske modell derimot er fellesskap og de mange troens "gaver" og den nåde som vet "å skille åndene". Kirken trenger begge modeller, men det vil alltid være et spenningsforhold mellom dem, mellom hensynet til orden og hensynet til nådegavene. "Og det er alltid galt når nådegavene må vike for ordenshensyn, når kontroll og den politiske modell gjøres til et overordnet gode," sa Quinn.

Men når alt kommer til alt er det likevel ikke spørsmålet om stil og form, om ledelsesmodeller eller konflikttakling som er det egentlige, sa biskop Quinn avslutningsvis. "Det egentlige og avgjørende spørsmål er: 'Hva er Guds vilje for Peter?' Dette modige spørsmålet stiller Johannes Paul (i *Ut unum sint*), han medgir at han sliter med det og ikke kan besvare det alene. (-) De tanker jeg har lagt frem, er et svar på pavens oppfordring - fra en som huser ærbødighet overfor paveembedet og for pavens person, og som elsker kirken; en som, i likhet med Newman, hver dag ber Kristus om å få 'utholdenhetens gave og få dø, som jeg ønsker å leve: i din tro, din kirke, i din tjeneste og i din kjærlighet'."

Det hører med at erkebiskop Quinns forelesning også inneholdt følgende avsnitt: "Jeg er klar over at det jeg har sagt her i Oxford i dag, har potensiale for å bli brukt til forvridde og forvrengte rapporter. Slikt står ikke på min dagsorden. Jeg taler ut fra helt og fullt fellesskap med den ene, katolske kirke. Faktum er at mange av Det 2. Vatikankonsils kardinaler og biskoper sa nettopp det jeg har sagt her i dag." ●

Kardinal Arns går av
Kardinal Arns, erkebiskop av Sao Paolo, de fattiges gode prest, fyller 75 år, som er aldersgrensen for biskoper, ifølge kirkeretten. Arns ønsker å tre tilbake av helsemessige grunner. Han er en omstridt, men høyt aktet person, ingen fremragende teolog, men en god prest og tilhenger av frigjøringssteologien, noe som har ført til problemer med Roma: Hans bispedømme ble delt, mens hans eldre kardinal-kollega i Rio de Janeiro, landets neststørste by, fremdeles er hyrde i "udelt bo".

I en tid hvor folk er vant til å gi uttrykk for sin mening, er underskriftskampanjer på en eller annen måte blitt hverdagskost, sier kardinalen, som likevel ikke mener de er uten betydning. De er "viktige barometre som viser hva det er behov for, hva som mangler, hvordan stemningen er innen kirken, og i det perspektiv må man ta dem alvorlig," understreker Ratzinger.

Allerede før sin bispevigsel bodde Arns blant de fattige. I 1970 solgte han det erkebiskopelige paléet og brukte pengene til sosiale prosjekter. I 30 år har han vært en torn i kjødet på Brasils politikere. Under militærdiktaturet 1964-85 skjulte han forfulgte mennesker, protesterte mot tortur og fikk følgelig taleforbud. Etter liberaliseringen har han også vært næringslivets skrekk: støttet streikende og krevet økonomisk rettferdighet for de fattige. KNA

Glimt fra Zaire:

Forsoningens pris

7

I midten av mai år forlot munkene i cistercienserkløsteret i Mokoto i Zaire sitt kloster i all hast uten å få med seg stort annet enn det de gikk og stod i. Grunnen? De fryktet angrep fra folk fra hutu-stammen: Blant klosterbrødrene fantes nemlig noen tutsier, og dertil hadde en del tutsier på flukt midlertidig søkt tilflukt i klosteret. Angrepet kom, som fryktet, og ifølge media ble mellom 100 og 150 personer som hadde søkt tilflukt i klosterkirken, i brødrenes celler, i kjelleren og rundt om på bananplantasjen brødrene drev, drept. Klosteret ble plyndret og ødelagt, og munkenes kveg stjålet. I juli greide noen av munkene å ta seg tilbake til klosteret, under politiskorte. De fikk med egne øyne se omfanget av ødeleggelsen - og blodsporene i kirken og de øvrige klosterbygningene. Et par bøker som munkene hadde gjemt unna oppunder taket, et kjøleskap og en generator var alt de fant av utsyr - det øvrige var ødelagt eller stjålet. Rundt om i landsbyen fant man ødelagte munkekutter og messelær, og klosterets arkiv var spredt for alle vinder eller ødelagt.

"Det mest smertelige for brødrene var at det var folk fra lokalmiljøet som hadde deltatt i volden og ødeleggelsen," skriver cisterciensernes generalprior i et brev til sine ordensbrødre rundt om i verden, etter besøk hos de hjemsoekte brødre. "Brødrene følte at de var blitt forrådt nettopp av de menneskene de i årevis hadde forsøkt å hjelpe og støtte etter evne." De hadde reddet livet, men mistet alt annet, og det er lite håp om å kunne vende tilbake med det første, selv om situasjonen skulle bedre seg i området og en forsoningsprosess komme i gang, skriver prioren.

Nå bor brødrene midlertidig i byen Goma, under forhold som gjør tradisjo-

nelt cisterciencierliv vanskelig. De lever fortsatt i fare, og de som tilhører tutsifolket, er spesielt utsatt. Prioren, som ikke er tutsi, er gjentatte ganger blitt truet på livet. Noen av brødrene har, midlertidig, valgt å reise til mindre utsatte klostre; generalprioren lot hver enkelt munk velge om han ville forbli i kommuniteten eller for en tid slutte seg til et annen kloster. "Jeg er rørt over den kjærlige og broderlige respekt den enkelte brors valg ble møtt med fra resten av kommuniteten," skriver generalprioren. Som ikke utelukker at også de som, "i solidaritet med den lokale kirke", har valgt å bli, kan komme til å måtte flykte igjen. Prester og ordensfolk i området utsettes rett som det er for vold og ydmykelser. Byen Goma, sentrum i bispedømmet Goma, har ca. 100.000 innbyggere; i leirer rundt byen bor vel 300.000 hutu-flyktninger. På grunn av urolighetene i området har størsteparten av bispedømmets øvrige prester og ordensfolk søkt tilflukt i byen Goma.

"Det brødrene fra Mokoto og jeg nå spør oss, er: Hva er forklaringen på det som skjedde? Hva forårsaket det hele? Hvorfor skjedde det?" skriver generalprioren i sitt brev. "Det er ikke lett å finne noe endelig svar, og det er tydelig at vi står overfor et helt knippe med ulike faktorer. Ser vi bort fra de politiske og historiske årsakene, synes følgende forklaringer å gjenstå:

- vi har vegret oss mot å betale de "bidrag" man avkrevde oss fordi vi visste at disse midlene ville bli brukt til våpen og ammunisjon;

- vi har motsatt oss at selvbestaltede soldater med våpen i hånd skulle "for-svare" buskapen vår;

- helt fra begynnelsen av kampene (mellom hutuer og tutsier) har vi åpnet

vårt hus for tutsi-flyktninger,

- vi har lagt vekt på et godt forhold til de lokale myndighetene som tilhører hundéfolket - altså en annen etnisk gruppe;

- det har versert ubegrunnede mistanker om at vi hadde favorisert spesielle grupper og lekket informasjon som satte grupper opp mot hverandre;

- oppfordring til vold fra væpnede grupper i naboregionene."

Men det som til syvende og sist synes å ha vært det mest provoserende for dem som angrep brødrene, skriver generalprioren, "var brødrenes ønske om å være nøytrale, ikke ta parti, i en vanskelig situasjon, og istedet la seg lede av evangeliet, det vil si: arbeide for fred og forsoning. I det perspektiv ble Bibelens ord til virkelighet i Mokoto: "Og hold deres samvittighet ren, slik at de som håner deres gode kristne livsførsel, kan bli gjort til skamme, nettopp gjennom den. Det er uten tvil bedre å lide for det gode en gjør, om så er Guds vilje, enn for det onde." (1 Pet 3,17)

I det siste har flere cistercienser-kommuniteter i utsatte områder valgt å bli i sine klostre og trosset farene, mest kjent er klosteret i Notre Dame de L'Atlas i Algerie hvor de syv munkene måtte bøte med livet for sin tro og sitt mot. "Vi har stor respekt for deres valg og de evangeliske verdier det vitner om," skriver generalabbeden, "men vi må være klar over at evangeliet også ser andre muligheter enn å trosse faren. Vår Herre selv har bedt oss om å være 'kloke som slanger og troskyldige som duer', og også sagt at 'om det er et hus eller en by hvor de ikke vil ta imot dere, og nekter å høre på det dere har å si, så skal dere gå ut av det huset eller den byen, og riste støvet derfra av deres føtter.'" (Matt 10,14-15.16-23)

Om mangfold, fundamentalisme og enfold

Mangfold "er et av de ordene som for tiden står høyest i kurs. Kan man bare garantere mangfoldet, er det meste annet av underordnet betydning. Ikke sant?" skrev Knut Grønvik i Vårt Land nylig. Og noterte videre: "Taperen på tidens ordbørs er ordet fundamentalisme. Kan man bare få stemplet sin meningsmotstander med dette f-ord, er

videre argumentasjon totalt overflødig. Fundamentalister er ikke meningsberettiget i det offentlige ordskifte, samme hva de ellers måtte mene. I den alminnelige norske bevissthet av i dag er nemlig en fundamentalist en person som våger å hevde at noe, for eksempel Bibelen eller noe som står i Bibelen, representerer tidløs, objektiv sannhet."

Et annet ord "som ikke har vært børsnotert på år og dag, er enfold. Det beskriver oss enkle sjeler som trassig tror både på

samvittigheten og på mangfoldet. Oss enfoldige som synes vi trenger et fundament i det mangfoldige livet vi er så glad i," skriver Grønvik.

"Fundamentalismen"

Biskop emeritus Per Lønning arbeider på et prosjekt om religionsdialog, og for øyeblikket er det "fundamentalisme som står i hodet på ham, for det er visstnok her det brenner mest", leser vi i Vårt Land, som har intervjuet biskopen. "Samfunnet er preget

"Innen kirken er mangt annerledes enn hva jeg lærte som journaliststudent: Innen kirken er hemmeligholdelse en dyd og ikke en synd. Men å tie om ting vi vet foregår i kirken, er å svikte både publikum og vårt ansvar i kirken." Det sa *Maria Hasselgren*, ung journalist i *Katolsk Kyrkotidning* og en av de tre innlederne til en paneldebatt nylig om "Katolske journalister og den kirkelige ledelse: rivaler eller partnere i kirkelige konfliktsituasjoner?" Debatten inngikk i en kongress om temaet "Journalistisk ansvar og troskap mot kirken - katolske journalisters rolle i kirkelige konfliktsituasjoner", arrangert av Den europeiske region av Den internasjonale katolske presseunion, UCIP, i Bled i Slovenia.

Vi gjengir Maria Hasselgrens innlegg - et varmt forsvar for åpenhet omkring kirkelige problemer og konflikter og for profesjonalitet i behandlingen av dem.

I våres intervjuet jeg den amerikanske presten Cannice Connors. Han er terapeut og arbeider med rehabilitering av prester som har misbrukt barn seksuelt. Han fortalte meg at når man spurte folk i menighetene der slik misbruk hadde funnet sted, hva som - utover forbrytelsen mot barna - var det mest ødeleggende ved det hele, var svaret: Ingen av kirkens ansvarlige ledere hadde tatt kontakt med dem og diskutert hvordan man skulle takle situasjonen. Folk følte at de var blitt forrådt, at de var blitt behandlet som umyndige barn. Det virket som om kirken ikke hadde tiltro til dem og til deres vilje og evne til å takle saken slik at sår kunne leges. Det eneste de hadde å holde seg til, var sladder og rykter.

Pater Connors kom ikke særlig inn på medias rolle i denne forbindelse, men for oss - som journalister - er det klart at medias rolle i en slik situasjon må være å skrive om det hele, gjøre historien kjent via mediene. Hadde det skjedd i det nevnte tilfelle, ville folk i de menighetene det angikk, fått vite om det som var hendt på en avbalansert måte, ikke på skandaløs tabloidvis. Og kanskje ville det ha tvunget kirkens ledelse til å handle som voksne mennesker overfor

andre voksne mennesker.

Det er derfor vi er her: Vår forpliktelse som journalister gjelder publikum, vi skal se til at folk får vite sannheten slik at de ut fra korrekt informasjon kan gjøre seg opp sin egen mening. Som journalister må vi aldri glemme det grunnleggende spørsmålet: På hvilken side står vi? Det betyr ikke at vi skal gå ut med vår personlige mening - det er ikke vår jobb. Vår jobb er å finne ut hva som skjer og gjøre kjent det vi har funnet. Ikke tie om ting vi vet foregår i kirken. Tier vi, svikter vi publikum og vårt ansvar i kirken.

For dem som har makten, er det en stadig fristelse å gjøre alt for å beholde makten, inkludert diskusjons- og konfliktvegning. Man omgir seg med ja-siere. For oss er det en fristelse å være slike ja-siere. Det er så fint å kunne si at 'det er meg biskopen stoler på, og ikke de andre journalistene'. Men hvem, uten biskopen, stoler på oss hvis vi bare skriver om det pene og oppbyggelige og aldri om konfliktene? For der er konflikter - det vet alle. Slik 'snill' journalistikk finner vi selvsagt i medier som eies av organisasjoner. Jeg har, for eksempel, ennå til gode å se en kritisk undersøken-

Foto: Johann Güerer.

de artikkel om journalistforbundet i forbundets eget organ i Sverige.

Jeg arbeider for tiden med min doktoravhandling i kirkehistorie og vet at den er en historie om konflikter og vedvarende diskusjoner. Mange emner ble diskutert i århundrer før man kom til en endelig avgjørelse. I tidligere tider var det folk med utdanning - det vi si prestene - som kunne delta i diskusjonen. I dag er det annerledes. De fleste katolikker kan lese og skrive; mange av oss har ikke bare adgang til aviser og TV, men også til Internet. Vi er alle i stand til å delta i diskusjonen, og vi ser det å delta ikke bare som en mulighet, men som en moralsk plikt. Som journalister er vi forpliktet til å sørge for at diskusjonen kan foregå på en avbalansert måte. Vi må alltid sørge for at alle parter i diskusjonen eller konflikten intervjues eller på annen måte kommer til orde i våre spalter. I motsatt fall vil vi tape tillit, og publikum vil ty til andre medier for å komme til orde. Vi må alltid være profesjonelle, ikke gi etter for de enkle løsningene som f.eks. å henvise til biskopen. Vi må aldri glemme at det er vår jobb å se til at alle kan komme frem med sine tanker - der ligger vår grunnleggende lojalitet.

Dette kan virke foruroligende for mange gode katolikker. Men saken er at vi aldri bør være redd for å la vår tro utfordre. Og for pressen finnes det ingen

av en grenseløs forvirring hva fundamentalisme angår. Media bruker begrepet i hytt og pine. Alle som ikke er tolerante på 'min' måte, omtales som 'fundamentalister'. Folk ser ikke ut til å ha en altfor presis forståelse av betydningen av begrepet," sier Lønning. Som bl.a. viser til at "i USA snakker man konsekvent om fundamentalisme i flertall for å få fram mangfoldet. Man hevder videre at fundamentalismene langt på vei kan forklares ut fra oppløsnings- og forvirrings-tendenser i tiden, og at en vesentlig del av

ansvaret for fundamentalistiske overdrivelser faller på tidens relativistiske hovedstrømninger."

Hvordan biskopen selv vil definere begrepet? "Jeg vil ikke vært for kjapp med å definere. Hvis man skal bruke ordet på en meningsfull måte, må man ha litt peiling på ordets komplekse historie," sier Lønning. "Hvis jeg likevel skulle definere, vil jeg si at fundamentalisme er tendensen til å sette likhetstegn mellom egne meninger og absolutt sannhet. Det dreier seg faktisk om intet min-

dre enn selveste ursynden - å gjøre seg selv lik Gud. (-)

Fundamentalisten greier å gi inntrykk av maksimal respekt for Bibelen. I realiteten dreier det seg om tilfeldig utplukking av høvelige skriftsteder. Uten å gjøre klart oppmerksom på dette, setter man likhetstegn mellom Guds ord og sin egen tekstutlegging. Det er sin egen tolkning man gir guddommelig status. Det folk kan lese ut av dette, er ikke annet enn mangel på selvkritikk," sier Lønning.

Uller partnere i kirkelige konfliktsituasjoner?

9

annen måte.

I fjor hadde vi en bispedømmesyndode for hele Sverige. Det var en grasrotbevegelse, etter initiativ av biskopen. Diskusjonen var til tider ganske hård, men ble aldri utilbørlig eller personlig. Tonen var sivilisert. Til stede ved synoden var også flere økumeniske observatører. Og det skal dere vite: De var alle imponert over måten diskusjonen foregikk på. Deres kommentar var: "Hadde vi hatt slike diskusjoner i vår kirke, ville det ført til splittelse." Vår katolske tradisjon er annerledes og til å være stolt av. Og vi må aldri glemme at alle vi som deltar i diskusjonen eller åpner våre publikasjoner for diskusjon, gjør det fordi vi virkelig bryr oss om kirken og dens fremtid.

Å utdanne seg til journalist i Sverige er på mange måter å utdanne seg til samfunnsborger. Siden 1766 har det vært en grunnleggende rett i Sverige at enhver, også utlendinger, kan gå til myndighetene og få innsyn i arkivene. Alle offisielle dokumenter er tilgjengelige for publikum. Hvem som helst av dere kan dra til Sverige og få rede på mine eksamensresultater eller på hvor mye skatt statsministeren betaler. Dette er selve grunnlaget for pressefriheten. Enhver som arbeider for en 'mydighet' kan gi informasjon til journalister uten å bli straffet for det. Journalisten på sin side har rett til å verne om sine kilder, og den eneste som rettslig kan trekkes til ansvar for innholdet i en artikkel, er ansvarshavende redaktør.

Det at alle regjerings- og rettsdokumenter er offentlige, og at alle svenske borgere har adgang til dem, gjør at diskusjoner kan føres i all offentlighet, uten hemmelighetskremmeri. Det bidrar også til at det er så lite korrupsjon i Sverige og de andre nordiske land.

Men innen kirken fungerer mangt annerledes enn hva jeg lærte da jeg studerte journalistikk. Innen kirken er hemmeligholdelse en dyd og ikke en synd.

Jeg har mitt kontor i samme korridor som vår biskop, som virkelig er en god hyrde av den sorten vår kirke trenger så sår; likevel er det mye av det som skjer i vårt bispedømme, som jeg ikke får vite noe om. Et eksempel: For et par år siden skulle en av våre menigheter for første gang i historien få en gift prest. Dette førte til diskusjoner og konflikter i menigheten - ting som vi i de katolske mediene først fikk rede på mange måneder i ettertid. Da jeg ønsket å skrive om saken, ba jeg om adgang til menighetens arkiver, hvor bl.a. protokollene for menighetsrådets møter var å finne. Min henvendelse utløste rystelser på bispekontoret, og det til tross for at disse papirene ifølge svensk lov er offentlige dokumenter, og tilgjengelige for menighetens egne medlemmer. Det ble aldri noe av den artikkelen.

Så til en sak som virkelig opprører meg, og som nettopp har med hemmeligholdelse å gjøre. I den senere tid har jeg intervjuet to forskjellige personer som begge var "oppbragt" over Vatikanets hemmelige arkiver. En av dem var vår biskop. Han fortalte meg at han aldri var blitt kritisert av paven, men av kurien, og den bygger sin kritikk på brev fra svensker som har skrevet klagebrev til Vatikanet om dette og hint. Vatikanet nekter å oppgi til biskopen navnene på dem som hadde skrevet og klaget.

Hva slags kirke er dette? Hvordan kan man forsvare seg mot anklager som gjøres i hemmelighet? Hva slags klima skaper det når man vet at man kan bli kritisert og anklaget bak sin rygg? Det krever mot å være frittalende. Slik det nå er, oppmuntrer det til negativitet og til å gå bak ryggen på folk og direkte til Vatikanet. Jeg var sjokkert.

Det jeg skulle ønske, var at våre prest-er ble kurset i journalistikk og media. Dagens forretningsfolk søker å lære så mye som mulig om hvordan mediene fungerer, slik at de kan lære seg å bruke dem og kontrollere dem. Selvsagt er det

ikke det jeg ønsker våre prester skal gjøre. Men jeg skulle ønske de visste så mye om mediene at de respekterer den jobb mediefolk gjør - og innser at de gjør en jobb de selv, prestene, ikke er i stand til å gjøre.

Hvis vi journalister ønsker å ha kirkens og publikums tillit, må vi sørge for å være meget profesjonelle og, så langt det lar seg gjøre, ikke la våre egne meninger skinne igjennom i det vi skriver eller sender ut på trykk eller gjennom eteren. Ingen bør kunne anklage oss for ikke å ha sjekket og dobbeltsjekket en historie, og sett den fra minst to sider.

Jeg nærmer meg avslutningen på mine refleksjoner om forholdet mellom katolske journalister og kirkens ledelse: Er de to parter rivaler, motparter eller partnere når kirkelige konflikter skal håndteres? Hvis vi er profesjonelle, kan vi umulig være noe problem. Heller ikke kan vi journalister være de som skal løse kirkens problemer. Derfor vil jeg si følgende: Vi og kirkens ledelse er hverken rivaler eller partnere når det dreier seg om kirkelige konflikter. Våre roller er forskjellige. De kirkelige lederes rolle er å diskutere sakene seg imellom eller med andre innen kirken. Vi journalister skal referere og informere om det som diskuteres. Deres rolle er å definere problemene og løse dem. Vår rolle kan være å hjelpe dem med å definere problemene ved å peke på problemer og konflikter innen kirken. Vår rolle kan aldri være å løse selve problemet eller konflikten.

En ting må hverken vi eller kirkens ledelse glemme: Alle vi som deltar i diskusjonene og konfliktene, er ærlig troende og bedende mennesker. Vi elsker kirken - med alle dens feil. Derfor har enhver av oss krav på respekt og rett til å sin sin mening. Som Bibelen sier: "Sannheten skal sette dere fri." Det er 'the good news' vi som katolske journalister har som oppgave å formidle. ●

Utvist på grunn av frigjøringssteologi
Det er uro ved presteseminaret i San Salvador, det eneste seminaret i El Salvador, leser vi i *The Tablet*. I mars i år skiftet den nye erkebiskopen, Fernando Sáenz Lacalle, ut hele lærerpersonalet, fra rektor og nedover, med prester som er positive til den omstridte kirkelige organisasjonen *Opus Dei*, som spanjolen Lacalle selv tilhører. Nylig ble i tillegg åtte studenter utvist, anklaget for å være "tilhengere av frigjøringssteologien".

De gjenværende 126 studentene har protestert mot utvisningen, ikke minst fordi de utviste stod foran sin diakonvigsel og snart skulle avslutte prestestudiet. Erkebiskopen har forsøkt å tone ned omfanget av endringene, men har bekreftet utvisningene.

Unevnelsen av Lacalle til erkebiskop i 1995 vakte adskillig oppsikt, ikke bare fordi den meget avholdte lokale kandidat ble forbigått. Den nyvalgte biskop gjorde det raskt

klart at det ikke var plass for frigjøringssteologien i hans bispedømme, et klart brudd med hans forgjengere i bispeembedet, Oscar Romero og Rivera y Damas, skriver tidsskriftet *Christ in der Gegenwart* i anledning utvisningene. Det er heller ikke særlig populært med en spanjol som erkebiskop i et mellom-amerikansk land: "Som om en englender skulle bli katolsk erkebiskop av Dublin," sier en engelsk misjonsprest.

10 Baby Johannessen: Moderne kirkefedre - fra underkjennelse

Det er ikke lett å plassere dominikanerpater *Aage Hauken* i det kirkepolitiske landskap etter boken *Moderne kirkefedre - Katolsk teologi gjennom 100 år*, som utkom på St. Olav Forlag på tampen av fjoråret. Iblant er han fortellende, iblant vurderende, vitenskapelig, men også sjonglerende. Ofte konservativ, men like ofte radikal, i teologisk forstand. Vi har med en lærd prest å gjøre, men også en teolog som vet å formidle sitt stoff. En kort anmeldelse kan ikke yte forfatteren full rettferdighet.

Valget av moderne kirkefedre kan diskuteres - forfatteren har valgt seg ut *John H. Newman* (1801-1890), *Marie-Joseph Lagrange* (1855-1938), *Henri de Lubac* (1986-1991) og *Hans Urs von Balthasar* (1905-1988). Mange vil som anmelderen savne *Yves Congar* og *Karl Rahner* i selskapet. Men valget lå hos forfatteren. Ut fra Aage Haukens siktemål synes valget av teologer å være hensiktsmessig.

Aage Hauken skriver medrivende, men dette er ikke en bok man leser fort igjennom; dette er et verk man studerer over tid. Det har derfor tatt tid å få denne anmeldelsen ferdig. Verkets absolutte styrke ligger i forfatterens evne til helhetsorientering i det kirkehistoriske, teologiske og evangeliske landskap. Der er Aage Hauken sikkert banebrytende. Svakest er etter anmelderens syn kapitlet om Det 2. Vatikankonsil.

Kirkefedrene

"Kirkefedre er teologer i Kirkens tjeneste, teologer som ruver i landskapet fordi de i sin teologi taler på hele kirkens vegne, fordi de er talerør for Tradisjonen, fordi de hver på sitt vis fornyer teologien i tråd med tidens tarv, uten å kompromittere det som er denne arvets sannhetsgehalt. Poenget

med å tildele moderne teologer ærestittelen 'kirkefader' er nettopp å ville understreke deres kirkelige tilknytning, i liv som i gjerning. Og fordi de var kirkelige menn i hele sitt liv, vant deres teologi frem til sist. . ."

Med disse ordene forklarer forfatteren hva han mener med kirkefedre.

Teologien

Om teologien sier forfatteren at den til enhver tid er underveis. Teologien blir aldri ferdigskrevet, hver ny tid har behov for sin egen teologi. Ingen teologi kan være endelig, det være seg Augustins, Thomas Aquinas', Luthers eller andres. Men hver gang teologien skal formidles på nytt, må det søkes til kildene. Ingen annen mulighet foreligger, sier forfatteren.

Bibelen

Aage Hauken viser nok en gang sin innsikt i den moderne bibelvitenskapens utvikling og resultater. Vi får innblikk i spenningen mellom de ulike metoder å møte Skriften på. Vi hører om Skriftens samtidige og historiske dimensjon. Teologenes vandrings tilbake til kildene har skapt en vårløsning i Kirken. Det er utrolig givende å lese om balansen mellom hva Skriften betød og hva den betyr.

Fornyelse

Aage Hauken får frem hvorledes katolisismen i slutten av forrige og i dette århundre har gått fra isolasjonisme til dialog, fra individualisme til universalisme, fra pietisme til humanisme, fra alle kirkelige anti-holdninger til en positiv tro på Guds skaperverk, fra rasjonalisme til en symbiose mellom tro og tanke.

Kirken

Fordi han opererer med så utrolig mange begreper i boken, savner jeg hos Aage Hauken er klar definisjon av Kirken, ikke minst fordi det synes som han bruker ordet noe vekslende når han f. eks. snakker om "Kirkens tolkning", "Kirkens syn", "Kirkens holdning", "Kirkens lære" osv. Det virker som om forfatteren bruker begrepet noe forskjellig ut fra sammenhengen. Man må under lesningen ofte spørre seg: Hva er det nå han mener med Kirken? Tankevekkende, ja, men litt forvirrende, fordi forfatteren ellers i verket ivaretar en gjennomført pregnans.

Det 2. Vatikankonsil

Når det gjelder pave Johannes XXIIIs formål med Konsilet, tror jeg Aage Hauken er litt for ivrig. Pavens siktemål var vel hovedsakelig å oppdatere Kirken og alle troende katolikker til "verden av i dag" like meget som å søke tilbake til kildene. Men Haukens interessante påvisning av sammenfallet mellom pavens "aggiornamento" og teologenes "ressourcement" er utrolig instruktiv. Dog stusser jeg noe over hans panegyrikk over konsildokumentene. Han sier at de "står der som dokumenter over et samarbeid mellom biskopene og teologene som

Cuba: økende interesse for religion

"I de siste ti årene har ateismen stadig tapt innflytelse på Cuba, og 'muren' som skiller troende og ikke-troende er knapt synlig mer." Det sa Cubas kardinal, Jaime Ortega, under ett nasjonalt kirketreff i Havana for en tid siden. Den nye, overraskende interessen for religion på den karibiske øya der Fidel Castro fremdeles regjerer, er vanskelig å overse.

CHRIST IN DER GEGENWART

Slik ba imamen

Etter USAs gjengjeldelsestokter mot Irak nylig lød følgende bønn fra imamen i minaretene i Bagdads Store moské (ifølge Christ in der Gegenwart): "Allah, ødelegg De forrente stater og deres allierte, la jorden skjelve under dem, og vulkaner bryte ut." Disse "forbønnene" ble sendt ut tre ganger over radioen. Bønnen for Saddam Hussein lød: "Å allmektige, hør de irakske muslimer klager, beskytt ditt folk og dets fører. Gi ham seier så han kan slå de vantro."

Likevel et felles konsil?

Generalsekretæren i Kirkenes Verdensråd, Konrad Raiser, foreslår et felleskristent konsil i begynnelsen av det 3. årtusen. Det Lutherske Verdensforbud og de reformerte kirker er positive; også Vatikanet har vist interesse. Kirkene bør nå forplikte seg offentlig til en forberedelsesprosess, skriver bladet Christ in der Gegenwart. Som anbefaler at man har tillit til "den Hellige Ånds evne til føre kirkene til et forsonet fellesskap".

te til anerkjennelse

11

er mønstergyldig, og som kan fungere som forbilde for følgende konsiler". Etter anmelderens syn er flere av konsildokumentene til dels uklare og tve-tydige.

Konklusjon

Dominikanerpater Aage Haukens bok om moderne kirkefedre er et monumentalt verk, mine innvendinger til tross. Hans ærend er å påvise at den kristne er nødt til å gjennomtenke sin tro, og det ved å starte med begynnelsen - med kildene - Jesus Kristus, de gamle kirkefedrene, Skriften, Tradisjonen. Men ut fra de moderne kirkefedres oppdatering av Kirkens intellektuelle erfaring - mangfoldet i Kirken, fornyelsen. Uten at Kirken går opp i tidsånden og dermed glemmer sin sendelse, sin misjon.

Med dette verket har Aage Hauken plassert seg sentralt blant Kirkens teologer, universelt sett. Anmelderen mener boken bør oversettes til et av verdensspråkene for spredning utad i verden. Aage Hauken viser seg å være på høyde med de moderne kirkefedre han omtaler. Ja, han har faktisk nådd et skritt lenger fordi han i ettertid kan sammenfatte deres epokegjørende lære til et helhetssyn.

Dette betyr ikke at forfatteren er uangripelig - det var heller ikke de moderne kirkefedre. Det innebærer ganske enkelt at Aage Hauken, som kirkefedrene, våger å gå noen mil på smale stier i ulendt terreng for å nå den gode utsiktstoppen.

Aage Hauken

Moderne kirkefedre - katolsk teologi gjennom tidene.

St. Olav Forlag 1995

PAVEN I FRANKRIKE

Hvorfor trekke frem pavens forlenget overståtte september-besøk i Frankrike? Bl.a. fordi norske medier var flinkere med forhåndsmotet enn med selve besøket. Og forhåndsmotet gjaldt de kritiske røster i anledning pavebesøket, et besøk som inngikk i 1500-årsmarkeringen for frankerkongen Klodvig dåp og 1600-årsmarkeringen for den hellige Martin av Tours. En notis i St.Olav nr. 8 nevnte kritikken - nok en grunn til å komme med noen fakta om besøket hos "Romas eldste datter": Klodvig var den første germanerkonge som lot seg døpe.

Paven, tydelig plaget av smerter, gjorde forhåndsspekulasjoner om snarveier gjennom det tunge programmet til skamme. Han livner til i nærkontakt med mennesker, og møtet med unge - ungdomstreffet i det bretonske valfartsstedet Sainte-Anne-D'Auray samlet 150.000 - er den rene vitaminprøytning for den aldrende hyrde. Likefullt: Hver gang han gne seg i øynene eller viste tegn til tretthet, ble det liv i kameraene på pressetribunen!

Oppslutningen om besøket var overraskende: Hele 200.000, dobbelt så mange som ventet, ved messen i Reims, der Klodvig ifølge tradisjonen ble døpt. Også her mange unge. Jovisst ble det demonstrasjoner, som varslet, særlig fra "hardlinere" blant feminister, homoseksuelle, anarkister og frimurere, grupper som ut fra ulike ståsteder stod sammen om at: et offisielt pavebesøk strider mot republikkens skille mellom kirke og stat; pavens morallære er en utidig inngripen i folks privatliv og dertil diskriminerende; offentlige midler bør ikke brukes til et pavebesøk. (Totale kostnader for de 12 involverte bispedømmene var beregnet til ca. 7.5 millioner francs, og man hadde anmodet om 1.4 millioner i offentlig støtte for å unngå underskudd). Men færre demonstranter enn ventet: 5.200 mennesker i Paris, ifølge politiet - 15.000 mente de demonstrerende.

Lite å hente for dem som hadde fryktet at Johannes Paul II kunne bli vel politisk for fransk republikansk smak: Fra første stund gjorde paven det klart at dette var et pastoralt besøk, og at hans ærend var hyr-

dens. "Jeg kommer som pilgrim," sa han da han landet på flyplassen i Tours. Og det ordet som gikk som en rød tråd gjennom hans taler og prekener, var ordet solidaritet, et begrep som står sterkt i fransk tradisjon og i det franske folk, sa paven. Ingen advarende pekefinger eller indirekte anklager mot det sekulære Frankrike; ingen gjentakelse av spørsmålet fra besøket i 1988: "Frankrike, du Romas eldste datter, har du vært trofast mot dine dåpsløfter?" Men derimot en oppfordring om å være trofast mot det beste i fransk kultur og tradisjon.

Heller ingen ha-stemte toner som nasjonalisten Le Pen og hans folk, som hadde forsøkt å slå mynt på Klodvig-jubileet, kunnet ta til inntekt for seg. For paven er det nasjonale knyttet til kulturelle og åndelige verdier og har intet med fremmedhets og 'Blut-und-Boden' å gjøre. Samfunnet må i særlig grad være seg sitt ansvar bevisst overfor minoritetene, overfor de marginale gruppene, sa paven. Som lot tidsskjema være tidsskjema i St. Martins-basilikaen i Tours: I vel en time vandret han rundt blant samfunnets små og utstøtte som her var gjester på hedersplass: syke og utviklingshemmede, tigge-re og uteliggere, Aids-syke og prostituerte. Vanskelig å si om paven var den som gav mest eller mottok mest denne sensommermiddagen.

Klodvigs dåp omtales ofte som Frankrikes dåp (om årstallet 996 strides de lærde, men det er en annen historie), men paven la hovedvekten på dåpen som sakrament: Klodvigs dåp var ikke forskjellig fra den dåp som er blitt dere til del, sa paven til de 200.000 i Reims, og så mye mer sa han ikke om Klodvig. Det er nyttig å se bakover, men viktigere å se fremover, sa paven og oppfordret sine medkristne til å "vandre på troens pilgrimsvei", "fortsette Kristi arbeid" og gå løs på dagens utfordringer "i lojalt samarbeid med de av deres landsmenn som tilhører andre religioner". Pavens avsluttende ord skurret neppe i franske ører: Vær trofaste mot deres gamle idealer *liberté, égalité og fraternité!*

(Kilder: Le Monde, The Tablet, RM)

Kongsberg katolske kirke?

Fra et intervju med Johanna Schwarz i *Buskerud Blad*, 23. februar 1983: "Og til oss, som er motivert for diskusjon om sosialisme og litteratur med denne innbarkedede venstre-radikaler, sier hun: - Velkommen til Kongsberg katolske kirke!"

Det er da man ser seg om i rekkehusleiligheten for bare å fange inn verdinøytale komponenter som kaffe, eplekake og en sær-

deles blank, svart katt. Unnskyld, hva var det Johanna Schwarz sa?

- Jeg snakker om byens katolske kirke. Den er her. Ettersom det ikke er noen kirke annet steds i byen. Presten kommer hit hver tredje uke, og da samles omegnens 25-30 katolikker her. Så vi er liksom blitt kirketjenerne sammen, Ulf og jeg. . .

Bjørn Nilsen om Johanna Schwarz

"Johanna hadde flere sider. Hun kunne skrive var poesi og fantasifulle framtids- og romvisjoner, gjendikte og oversette. Forholdet til sin Gud og sin tro hadde hun alltid på dagsordenen, både i dikt, prosa, bønn og på annen måte. Det var ikke alltid like enkelt," skriver Bjørn Nilsen i sin nekrolog over Johanna Schwarz i *Klassekampen*.

"En gang etter et fraksjonsmøte blant forfattervennene, der hun hadde strikket og

12 Per B. Halvorsen o.p.: Preken ved Johanna Schwarz' begravelse

Forrige nr. av tidsskriftet var på vei til trykken da budskapet om Johanna Schwarz' død kom. Mange vil savne Johanna, ikke minst den lille katolske menigheten i Kongsberg hvor hun var en bærebjelke. Mange, også St. Olav, står i gjeld til dette "menneske på hel-tid" med den skarpe penn - og det rene hjerte. Vi gjengir pater Per Bjørn Halvorsens preken ved requiemmassen 12/9 i Kongsberg kirke.

Johanna er død; et kristenmenneske er gått hjem til Gud. Johanna er død; Johanna lever. Hun lever ikke bare i tankene og minnene til oss som kjente henne og var hennes venner, hun lever nå det fulle liv som bare finnes hos Gud. Dette er derfor ikke noen sorgens dag, dette er en gledens dag, dette er en forsmak på oppstandelsens dag, slik det heter i den Davidssalmen vi synger påskedag: Dette er dagen som Herren har gjort, en dag til fryd og til glede.

Selvsagt er det også en vemodets dag, for vi er jo bare mennesker og det er naturlig for oss mennesker, enten vi er kristne eller ikke, å føle sorg og vemod over å miste en vi var glad i. Selv Vår Herre var ikke mere til kar enn at han gråt over vennen Lasarus, slik det står skrevet i Bibelens korteste setning: Jesus gråt.

Johanna var manges venn. Derfor er vi mange som gråter over henne. Jeg sier ikke at hun var alles venn, for hun var ikke venn med dem hun mente stod for det som var urett. Mot dem kunne hun være både besk og hard. Den Jesus hun trodde på og fulgte, var ingen "milde Jesus", men den Jesus som drev pengevekslerne ut av templet med et reip, som skjelte ut fariseerne som hyklere og ormeyngel og som kalte Peter Satan når han tok menneskelige hensyn.

Derfor er dette også takknemlighe-tens dag. Ingen kunne treffe Johanna Schwarz og gå uendret bort fra det

møtet. Johanna var forstyrrende. Hun var forstyrrende for oss konforme kristne, hun var forstyrrende for oss selvtilfredse samfunnsborgere. Og ikke bare var hun forstyrrende, hun kunne være direkte utidig. For katolikker var hun utidig med sitt politiske engasjement på ytterste venstrefløy, på samme måte som hun for sine partikamerater sikkert var utidig med sin usvikelige kristentro av mest tradisjonelle, katolske slag. I sin person var hun en forening av det uforenlige, men så trygg var hun i denne foreningen at hun gjorde oss andre usikre. Vi takker henne for hennes utidighet, ja, vi elsker henne for den.

På grunn av alt dette kan vi alle, enten vi er troende eller ikke, av ren og pur takknemlighet istemme Davids salme: *Dette er dagen som Herren har gjort, en dag til fryd og til glede.*

Men her er mere enn rent menneskelig takknemlighet over å ha kjent et praktfullt menneske, for vi fryder og gleder oss over at Johanna nå er kommet til målet. Johanna er gått inn i oppstandelsens dag, Johanna er gått inn til Guds sabbatshvile som Jesus innledet ved sin oppstandelse fra de døde.

Johanna er som Marta i det evangelium vi nettopp hørte. Johanna kunne ikke slå seg lyttende ned ved Mesterens føtter, slik den mer stillferdige Maria gjorde. Nei, Marta og Johanna måtte være geskjeftige, steke vafler til kameratene og strikke uformelige gensere med sine halvblinde øyne. Men når li-

vet gikk henne imot, slik livet gjerne gjør, da vendte Marta, og Johanna, seg i naiv tillit til den Jesus hun elsket, først lett bebreidende: *Herre, dersom du hadde vært her, da ville min bror ikke vært død.* Deretter tross alt tillitsfullt: *Men fremdeles vet jeg at alt du ber Gud om, det gir han deg.* Da forlanger Jesus av henne troen på det utrolige: *Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve, om han enn er død. Og enhver som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Tror du dette?* Da avlegger Marta, og Johanna, trosbekjennelsen og sier: *Ja, herre.* Og fordi de begge er av jødisk herkomst, føyer de til bekjennelsen til Jesus som folkets lovede Messias og forløser: *Jeg er fullt forvisset om at du er Messias, Guds sønn, han som skulle komme til verden.*

Det var i denne troen på Jesus som Messias, som liv og oppstandelse, at Johanna levde. Det var denne troen som var drivkraften i hennes liv. Det var denne klippefaste troen som gjorde henne forstyrrende og utidig. Da jeg gav henne vandringsbrødet et par uker før hun døde, bekjente hun på nytt denne troen. Hun bekjente troen på Jesus og den treenige Gud inntil døden. Dette er den egentlige, den dype årsak til at vi i dag kan synges: *Dette er dagen som Herren har gjort, en dag til fryd og til glede,* for nå er Johanna gått inn til sin Herres dag, til oppstandelsens dag, til gleden på Guds egen sabbat.

Derfor er det at vi på slutten av messen, mens kisten bæres ut, fulle av fortrøstning og glede synger den latinske hymnen hvor det står: *Englene føre deg til paradiset. Martyrene komme deg i møte og lede deg inn i den hellige by Jerusalem. Englenes kor ta imot deg til den evige hvile sammen med den fattige Lasarus.*

Her på jorden lyser vi i mellomtiden fred over Johanna Schwartz' minne. ●

kommentert som vanlig, og lest sin nyeste dagseddel med nesen og kikkertlinsen helt nede i arket, skjedde det. Vi spøkte med at hun som ellers var så flott og tøff bare hadde en bløt flekk - sin tro på Gud, St.Peter, Perleporten og alt tilhørende.

Da så hun litt ut i rommet og bet i strik-kepinnen før hun svarte: "Jeg gleder meg til den dagen da vi alle står der oppe, og dere oppdager at jeg hadde rett."

Johanna Schwarz, en helt!

"Johannas begravelse er en av de jeg gjerne skulle vært i, ikke for å sitte langt framme og reise meg opp og snakke, men for å sitte langt bak i kjerka, dette fremmede (for meg) huset, og glede meg over alle menneskene som møtte opp for henne, og hørt dem synge, og hva noen av de andre sa, og (hvis

et under skjedde?) kanskje til og med en ikke altfor ille preken," skriver Tron Øgrim i Klassekampen.

"Men det kan jeg altså ikke. For om seks timer flyr jeg langt over havet, og når jeg kommer hjem fra andre land, er Johanna alt i jorda. Vel, Johanna- derfor disse linjene i steden.. Gud være med deg."

Stephan Schwarz: Författaren och debattören Johanna Schwarz - en minnesbild

13

"Livet forstås baglæns - men må leves forlæns" säger Søren Kierkegaard, som var något av en husgud i vårt barndomshem.

Om man ser till det nära förflutna, så är jag imponerad över den enorma vänkrets Johanna har byggt upp här i Norge (se t ex tabula gratulatoria till 60-årsdagen) och den tillgivenhet som har kommit till uttryck under hennes sjukdom - som en av kirurgen uttryckte det: "...och alla dessa människor!"

Johanna föddes i en familj som kom från högborgerlig miljö i den Austro-Hungariska monarkins slutskede. Hennes morfar, en framstående liberal jurist verksam i Budapest, stod på den kommunistiska Bela Kuhn-regimens dödslista och fick en tid gå under jorden. En av hennes fars kusiner, familjens svarta får, tillhörde de idealistiska europeiska intellektuella som fångades av 1917 års utopiska visioner av ett nytt samhällsbygge och tillbragte hela 10 år i Moskva (med flykt hals över huvud i mars 1936 - vännerna för till Gulag 12 timmar senare). En kusin till Johannas mor kom till Oxford och blev sedan ekonomisk rådgivare till Wilsons Labour-regeringar, och blev - ironiskt nog - adlad av drottningen till Peer of the British Empire.

Våra föräldrar hörde till dem som tog avstånd från ytligheten och cynismen i det glad 20-talets Wien, anslöt sig till en puritansk protestantism och delade en kritisk samhällssyn fargad av den lysande samhällskritikern och litteratören Karl Kraus (han som skrev läsdramat "Die letzten Tage der Menschheit" och som trollband sin publik med enmansföreställningar av Offenbach, Nestroy och Shakespeare).

Johanna föddes i Maj 1931. Efter några veckor upptäckte man att hon hade starr på båda ögonen (en yttring av ärftlig ögonsjukdom). Trots en berömd ögonklinik i Wien misslyckades operationen och ett öga måste offras, medan bara 10% av synen kunde räddas på det andra. Denna synskada har varit avgörande för Johannas utbildnings- och utkomstmöjligheter. Det är tydligt i hennes diktning hur mycket hon har lidit av begränsningarna.

Sina första skolår tillbragte hon på en internatskola utanför Stockholm för synskadade - man trodde att synresterna inte skulle hålla till vuxen ålder och ville förbereda henne för ett liv som blind. Om man skulle använda ordet mirakel så är det att synen ändå höll livet ut, trots glaucoma, reumatisk inflammation och diabetes.

Med stort stöd i högläsning och privat undervisning av vår mor kunde Johanna gå igenom "flickskola" och latingymnasium. Det var Franska Skolan i Stockholm, som rekryterade elever mest från det högre samhällsskiktet och var romerskt-katolskt orienterat. Social acceptans fick hon knappast i denna miljö. Kanske grundlades hennes intresse för vänsterpolitiska ideer genom dessa upplevelser. Även hennes övergång till katolicismen, under paverkan av vår mor, skedde under denna tid.

Efter ett par år som sekreterare i Skolöverstyrelsen började Johanna studera vid Stockholms -Universitets humanistiska fakultet. Läkarna ansåg att synen stabiliserats tillräckligt för att klara den läsning som behövdes, men det måste ha varit fruktansvert ansträngande. Ändå tog hon sig fram till en Licentiatexamen i Nordiska

Språk, en prestation av beslutsamhet och talang värd att minnas.

Lic-examen gav access till tjänsten som svensk lektor i Bergen, en tid som kanske var hennes lyckligaste. Säkerligenden var det här som hennes politiska intresse och samhällsengagemang formades, under intryck av 1968 åras anda och förhoppningar. Efter Bergen, på Voss och Kongsberg, arbetade hon som lärare, men fick aldrig någon fast tjänst. Det blev tid över till föredragsverksamhet och författarskap, och inte minst för politiskt och socialt engagemang. När vi prisar detta engagemang bör vi inte glömma att hon kanske hellre hade ägnat mer av sin energi åt ett fast arbete inom det område hon hade utbildat sig, om ett sådant arbete hade erbjudits. Väsentligen var det synskadan som blockerade, och vi vet att kampen för en stimulerande och kreativ tillvaro var blandad med bitterhet. Vi ser den i det tidiga epigrammet.

"En slump" (Glas, 1960)

Om jag inte var ett feltryck
så var jag ingenting.
Kom hit, filatelister
och ställ er i en ring
och beskåda underverket
på kånarevis!
- Nej, se på det feltryckta märket!
- - -
Nu stiger jag nog i pris.

Ingen selvfølge?

"Flere syke- og aldershjem flagger ikke på halv stang når beboere dør for at naboer og pasienter ikke skal bli minnet om døden stadig vekk," forteller Vårt Land. Avisen har undersøkt praksis i Bærum kommune utenfor Oslo. Sykehjemmene er oppholdsted for de aller sykeste, og det blir derfor mange dødsfall. Ett sykehjem fikk klager fra naboene etter en tid: Den hyppige flaggingen ble en for sterkt påminnelse om døden.

"Det er misforstått snillisme å unnlate å flagge, enten det nå er hensynet til de gamle eller naboene. All synliggjøring av døden i vårt samfunn er viktig. Veien til et samfunn der døden har en naturlig plass, er åpenhet," mener Liv Wergeland Sørbye, forsker ved Diakonhjemmets høgskolesenter. Hun har hjulpet flere sykehjem med å utarbeide retningslinjer for hvordan institusjonen skal forholde seg når beboere dør.

Roma: femti nye kirker innen år 2000
En noe paradoks kirkesituasjon i Roma: I byens sentrum, hvor stadig færre mennesker bor, finnes det 235 kirker som ikke brukes som menighetskirker. Mange av dem er kulturminner i god byggemessig stand. I Romas forsteder, som langt på vei er overbefolket, mangler man derimot minst femti kirker. I hele Roma finnes det i alt ca. 1000 kirker, hvorav 658 som ikke brukes som

14

Johannas diktargärning började i 12-årsåldern med romanen "Kom Rosa" (titeln efter en svensk folkvisa), en melodram om heta lidelser och ond, bråd död. Den politiska banan började vid samma tid, med grundandet av partiet "SPA" (skäll på alla), kanske ett tidigt tecken på vilja till ideologiskt oberoende. I den första diktsamlingen finner man ett annat epigram, som antyder ett politiskt engagemang med kristen underbyggnad och med Gullbergsk pregnans:

"Festkommiten i Bethlehem"
(Glas, 1960)

Men vad ska vi göra med stallet?
Inte kan det få stå
och skåmma vår fina skyltning till jul,
så mycket som vi kostat på.
Nu är det för sent att få bort det,
så vi ställer en julgran för.
Där bor viss en flyktningfamilj med ett barn.
Vi får hoppas, att de inte stör.

Intresset for Science Fiction som litteratur kan nog härledas till Harry Martinsons *Aniara* och till Oxford-professorn C.S. Lewis

I Johannas engagemang finns det många paradoxer, som vid närmare bekantskap kan förklaras och försvaras. Uppenbart finns det hos sociala reformatorer, från Rousseau och framåt, ideal som ligger nära grundläggande kristna värderingar och mål. Och idealen kan man väl hålla fast vid, vad än människor i olika läger (inklusive reformatorerna själva) har gjort med dem i praxis. Johannas engagemang syns mig ofta (från när det gäller annat än enstaka utsatta personer) vara idealistiska, i en positiv mening. Kanske har de inte sällan drag av barnet i en tänkbar variant av

Kejsarens nya kläder, ett barn som ser några av kejsarna och andra politiska aktörer på Den Stora Världsteatern nakna i kallt vitt ljus, och andra draperade i rosenrött, alltefter belysningen. Sådana röster behövs i ett fritt samhälle, och det behövs nya och fler röster och belysningar. Och detta engagemang är förvisso ett sätt att "leve livet forlæns".

En av de mindre paradoxerna är Johannas faiblesse för katter och avsky för hundar. Kanske är det kattens oberoende och egensinne som ger affinitet, som hos Kiplings "*Katten som gick för sig själv*".

Och med hundar är det kanske en affinitet med Ibsen, som ju också hatade hundar, och som gärna stod i motsats till etablerade värderingar.

En öppen fråga är varför Johanna valde bort aktiviteter som hon i trots av sin synskada kunde ha etablerat sig i, som t.ex yrkesmässig översättning av litterära texter, och mer allmänt varför hon återkom till föreställningen att arbetsuppgifter måste tillhandahållas av en arbetsgivare. Vad hon kunnat åstadkomma om hon haft full syn kan vi bara spekulera om.

Tilldelningen av Ossietzky-priset genom den norska PEN-klubben var ett storartat erkännande av Johannas gärning.

Må hon vila i frid!

Liv Riiser i Vårt Land:

Johanna Schwarz er død. Det var litt rart å se det i avisa; forfatteren, samfunnsmennesket og fargeklatten Johanna Schwarz var på en måte uten alder. Men hun ble 65 år, det stod det i dødsannonsen.

Det dukket opp et bilde fra min egen minnebok da jeg så at hun var borte. En dag på gymnasiet fikk vi beskjed om å gå til filmsalen, det skulle være et foredrag. Inn i det grå rommet stimet vi, fram kom en dame som skulle snakke om Strindberg. Hun var bitteliten og så ut som et troll, av den hyggelige sorten. Hun hadde brilleglass så tykke som en vegg og hår så krøllete som en virvelvind. Hun var nydelig simpelthen, ikke til å glemme. Først flere år senere skjønte jeg at det var Johanna Schwarz jeg hadde fått oppleve. (-)

Hun hadde sendt en bestilling til himmels mens hun ennå levde. Hun ville ha en motorsykkkel. Ingen hjulspark lenger for Johanna, ingen synshemming som satte grenser, men en motorsykkkel. Det skrev hun om i et lite dikt som hun kalte "Nye myter", og Pax forlag, som ga ut festskriftet hennes (til 60-årsdagen), fotograferte henne på en diger Harley Davidson, som en slags forhåndsvisning, så å si. Men bare vent, sa Johanna:

Bare vent noen ganske på strakser!
Helt nye bilder lover jeg dere:
Engleskarer som fyker til side
i skyer av fjær.
Og nye myter for de lærde på jorden:
Ikke Thor med hammeren og
bukker lenger nei:
Johanna i 250
på himmelens aller største og svarteste.
Særlig det: Den aller svarteste.

Klare bestillinger. Åpent visir. En nydelig stemme. Johannas hemmelighet.

menighetskirker; da regner man ikke med de mange kapeller i klostre og ordenshus.

Romas grønne borgermester har nå sagt ja til at bispedømmet Roma fram mot år 2000 får bygge 50 nye kirker i byens randområder. Også i Italia synker tallet på dem som søker til messe. Likevel er landet, ifølge statistikken, verdens mest katolske land: 97 prosent av Italias 57 millioner innbyggere er registrert som døpte katolikker.

Henri Nouwen er død

Henri Nouwen, katolsk prest og høyt skattet åndelig veileder, døde i sitt hjemland Nederland 21. september. Han ble 64 år. Pater Nouwen, som lenge har bodd i Canada, var på vei til Russland for et program for nederlandsk TV om sin siste bok, "Den fortapte sønn", da han ble rammet av hjerteinfarkt. Nouwen flyttet til USA i 1964 og underviste en tid ved universitetene Notre Dame, Harvard og Yale. Hans tredvetalls bøker er oversatt til en rekke språk - flere av dem til norsk.

"Nouwen hadde en tilsynelatende uoppløselig lidenskap for rettferdighet og åndelig helhet," skriver *The Tablet*. I 1985 oppga han sin akademiske karriere og flyttet til et bo-fellesskap for "normale" og utviklingshemmede, inspirert av kanadieren Jean Vanier: *L'Arche Daybreak Community* ved Toronto. Følgende var det sentrale i hans liv og virke: "Mitt eneste ønske er at disse ordene skal trenge inn i hver celle av ditt vesen: Du er et menneske Gud elsker."

Fredsprisen 1996: Velfortjent, biskop Belo!

15

"Man kan alltid håpe og be," skrev *Per Bang* i kirkebladet "Broen" i fjor sommer: Det gjaldt biskop *Carlos Ximenes Belo* som for annen gang var innstilt til Nobels fredspris. I år fikk han den, delt pris med landsmannen og fagforeningsaktivisten *José Ramos Horta*.

Stor glede på mange hold over tildelingen og oppmerksomheten som derved rettes mot den undertrykkelse, nød og vold folket i Øst-Timor har måtte tåle siden landet - nettopp fri fra portugisisk herredømme - ble annektert av Indonesia i 1975. Rundt 200.000 mennesker, vel 30 prosent av befolkningen, ble drept i kjølvannet av okkupasjonen; i dag teller befolkningen ca. 850.000, hvorav 150.000 indonesere. St. Olav rydder glad plass for biskop Belo og hans sak - menneskerettigheter og ikke-vold - i et allerede overfylt blad. Notiser i bladet har gitt biter og brokker av Øst-Timors lidelseshistorie. Amnesty International har, som vanlig, vært eksemplarisk med sin gjentatte dokumentasjon! Når dette leses, er mye av saken - Øst-Timors såre kamp for selvbestemmelse og stormaktenes strategiske taushet - velkjent fra de store mediene. Så får St. Olav ta det mer katolske ved det hele.

Man - les: de indonesiske myndighetene - hadde neppe ventet at mannen som i 1983 ble utnevnt til apostolisk administrator for bispedømmet Dili og i 1988 til biskop, den eneste i Øst-Timor, skulle bli så besværlig. Riktignok hadde denne presten av bondeætt, femte barn av skolelærer Domingos Vaz Felipe og hans Ermelinda Baptista, vist litt tenner i sin tid som leder for Fatumaco College. Han hadde bl.a. stått på at colleget skulle undervise i hjemlige språk - "tvangsindonesisering" er en del av okkupasjonsmaktens taktikk - og han hadde vist et særlig håndlag med ungdommen. Undertrykkende regimer har sine metoder for å skremme folk til taushet og underdanighet, men denne ungdommelige biskopen viste seg ikke å være av de lettskremte. I de siste årtier har den katolske kirke i

Øst-Timor - katolsk tro er arv fra kolonitiden, mens islam stort sett er indonesernes tro - vokst så man nesten kunne høre det. I dag er 90 prosent av befolkningen katolikker. Biskop Belos innsats for fred og for menneskerettighetene har samlet folket også om kirken. Det ga store utfordringer på hjemmebane (Belo er fotballentusiast): Et stort hyrdeansvar og sørgelig små ressurser, som han likevel har gjort små undere med.

"Biskop Belo har lært seg å manøvrere i det vanskelige og grusomme farvann som er hverdagens lodd for folket i Øst-Timor," skriver biskop Hilton Deakin av Melbourne; han kjenner Belo personlig. "Han vet når man må fare varsomt, og når man bare må stå på uten å blunke. Han er etterhvert blitt den eneste virkelig kraftfulle stemme for fred og frihet i Øst-Timor, en stemme man ikke kan overhøre. Han fordømmer modig de væpnede styrkenes udåder og misbruk, den psykologiske krigføringen og de stadige brudene på menneskerettighetene. Da landet i 1989 var isolert fra omverdenen, sendte han en modig henvendelse til FN's generalsekretær der han ba om folkeavstemning i FN's regi så folket selv kunne bestemme landets fremtid; hans folk var nær ved å gå under som nasjon. Først fem år senere fikk Belo svar, og det var ikke særlig oppmuntrende," skriver biskop Deakin.

Som apostolisk vikar er Belo ansvarlig direkte overfor Den hellige stol. Han er ikke fullverdig medlem av Den indonesiske bispekonferanse og står derfor fritt i forhold til måten konferansen takler Øst-Timor-problematikken på, noterer biskop Deakin i 1994. "Den kirkelige offentlighet, Vatikanet inklusive, har til tider latt

Belo stå heller alene, en isolasjon han har båret med resignasjon, men uten å la seg dempe av den."

Belos uredde innsats er en torn i øyet på myndighetene, og han er heller ikke elsket av regjeringer som vil holde seg inne med de indonesiske myndighetene, skriver Deakin. Konstant overvåking og telefonavlytting ved det hemmelige politiet er en del av hverdagen, og Belo er ikke ukjent med dødstrusler. "Det skremmer ham ikke fra å fortsette sin innsats for rettferdighet, fred, respekt og verdighet for sitt folk," skriver biskop Deakin. Den katolske kirke er i dag den eneste uavhengige institusjon i Øst-Timor, et samlingspunkt for motstanden mot den indonesiske okkupasjon og for bevaring av den øst-timorske kulturarv. For et par år siden opprettet biskop Belo en kirkelig kommisjon som overvåker brudd på menneskerettighetene, han har fått i gang en radiostasjon som formidler nyheter og annen informasjon, han planlegger et kultursenter til vern om det øst-timorske folkets kultur, identitet og språk. Nobelpengene kan komme godt med!

Caritas Norge er en av de få organisasjonene som driver bistandsarbeid i Øst-Timor. I fjor sommer var biskop Belo Caritas Norges' gjest. Biskopen har opprettet et lokalt Caritas for å bedre helsesituasjonen i landet, der bl.a. tuberkulosen herjer. Mange år med sult og overgrep tærer. Katolske poliklinikker er et svært viktig helsetilbud, men det trengs mer penger og ekspertise. Caritas Norge arbeider for å styrke klinikkene over en femårsperiode og har hittil fått kr. 2 575 000 fra UD til tiltak i Øst-Timor. "Den katolske kirke i Norge har støttet helhjertet opp om denne innsatsen for et undertrykt folk, både i sine forbønner og med økonomisk støtte," sier Caritas Norge i anledning tildelingen av fredsprisen til biskop Belo.

Her er det bare å stå på videre. Biskop Belo gir seg neppe!

UKJ

Sosialhyrdebrev fra de ungarske biskoper

Før pavens korte besøk i Ungarn først i september i anledning av 1000-årsjubileet for benediktinerklosteret Pannonhalma, kom de ungarske biskopene med et hyrdebrev om de store sosiale utfordringene landet står overfor. Det er første gang biskopene retter blikket utover i samfunnet og henvender seg til alle ungarere. Bakgrunnen er den økende fattigdommen og arbeidsløsheten i landet. I løpet av de tre siste årene er antallet men-

nesker som lever under eksistensminimum blitt tredoblet og omfatter nå en tredjedel av landets befolkning. Gjennomsnittets levealder er sunket og er nå den laveste i Europa. Kriminaliteten øker foruroligende. At aborttallene skyter i været, skyldes den økonomiske politikk regjeringen innledet i 1995, mener biskopene. Som påtaler den økende korrupsjonen innen regjeringen: "Ofte later det til at beslutninger på høyt nivå tas ut fra personlige eller gruppeinteresser og ikke ut fra hva som gagner sam-

funnet."

Veien ut av uføret må være at myndigheter, organisasjoner, fagforeninger og arbeidsgivere går sammen om en bred handlingsplan. Men fremtiden avhenger ikke bare av myndighetene, hver enkelt kristen og hver enkelt menighet kan "spille en selvstendig rolle når det gjelder å hjelpe de fattige". Biskopene er bekymret over den "økende pessimismen og resignasjonen" som de mener leder til en falsk nostalgi og en foruroligende handlingslammelse.

16 Helge Nordahl: Carl Fredrik Engelstad in memoriam

Den 1. oktober døde Carl Fredrik Engelstad, en av vårt lands ledende kulturpersonligheter og en lysende representant for en kristent inspirert humanisme av europeisk format - i det perspektiv en heller sjelden fugl her hjemme.

St. Olav har bedt Helge Nordahl, professor i romansk filologi ved universitetet i Oslo, om noen minneord. Også St. Olav har nydt godt av Carl Fredrik Engelstads penn og av hans økumeniske sinnelag.

Carl Fredrik Engelstad døde den 1. oktober, nær 81 år gammel. Med ham er en av våre ledende norske kulturpersonligheter gått bort. Mange står i sorg og savn ved hans bortgang. Men samtidig føler vi dyp taknemlighet for alt han var for oss og alt han gav oss av innsikt og kunnskaper. Hans varme og vennskap har gjort oss rikere for alltid.

Carl Fredrik Engelstad hadde en unik posisjon i vårt kulturliv. Han var romanforfatter, dramatiker, essayist, teatersjef, kulturelledende, oversetter og antologiforfatter. Hans interessefelt var ikke begrenset til det litterære: Han hadde brede generelle kunnskaper i historie, og spesielle overblikk over male-riets, billedhuggerkunstens og arkitekturens historie, i nasjonalt perspektiv og i europeisk, ja, hans innsikt gikk ofte også ut over det som hører hjemme i Europa. Som kulturelledende i Morgenbladet og Aftenposten hadde han etter hvert ervervet seg et kulturelt oversyn av helt umålelige dimensjoner.

Han var en fremragende litteraturforsker og -kritiker. Han debuterte i 1940 med *Mennesker og makter*, en studie i Sigrid Undsets middelalderromaner. Boken var en omarbeidet og utvidet utgave av hans magisteravhandling, som året før var blitt tildelt Hartvig Nissens medalje for litteraturhistorisk forskning. Debutarbeidet var ikke bare det man i velvillig anmelderspråk kaller en lovende debut; det var en myndig og lysende debut. At den unge litteraturforsker valgte sitt emne fra den kristne

norske middelalder, gav ham en egen og sjelden profil helt fra begynnelsen. Med årene ble den sterkere og klarere. To kvaliteter måtte man bli slått av hos den unge debutant: hans sikre, faglige grep på litterære problemstillinger og en meget sterkt kompositorisk evne. Verket er gjennomreflektert, gjennomstrukturert, gjennomlyst. Alt i debutarbeidet kunne den oppmerksomme leser ane kvaliteter som pekte frem mot et senere skjønnlitterært forfatterskap.

Carl Fredrik Engelstad var trofast mot litteraturforskningen hele livet. Etterhånden kom det fra hans hånd spesialstudier over diktere som Ronald Fangen, Holberg og Wessel. Han fordypet seg i både liv og litteratur. Hans andre bok, *Frans av Assisi. Trubadur og helgen.*, fra 1942, øser også av de kristne, europeiske kilder fra middelalderen.

Hans forfatterskap spenner over mange genre: Biografier, som de nevnte, og dramaer: *Adam hvor er du*, fra 1971, og de tre velkjente Maridalsspill *Svartedauen* (1974), *Kirkebyggeren* (1979) og *Kirkesølvet* (1981). Mange av oss husker Carl Fredrik Engelstads prektige dramatisering av Johan Falkbergets *Den fjerde nattevakt*. Den var en begivenhet på vårt hjemlige parnass.

Hva så med den episke hovedgenre, romanen? Tre store romaner skrev han, en stigende og betagende "trilogi". Den første var *Gjest i mørket* fra 1957. I den lar forfatteren oss møte en del unge mennesker, gruppert om presten Sam

Solstad i en avgjørende fase av hans liv. En replikk fra denne romanen er uforglemmelig - prestefruen Karens trosbekjennelse: "Vi er tatt vare på." Dette er hennes dyrt tilkjempede overbevisning etter et ydmykende opphold i Tyskland som fange.

Større oppmerksomhet vakte den mer fullbårne *Størst blant dem* fra 1977, men aller størst den fullt forlørte *De levendes land* fra 1986. Begge disse ble belønnet med Litteraturkritikerprisen. I *De levendes land* møter vi en roman med to hovedskikkelser, Jeanne d'Arc og Gilles de Rais, som symboliserer henholdsvis idealitet og bestialitet. Her forløses et enormt stoff som hadde modnet hos dikteren gjennom et langt liv. Dikteren Carl Fredrik Engelstad har vel aldri raget høyere enn nettopp her.

Men ennå gjenstår hans foretrukne genre, om vi tør dømme etter publikasjonenes antall: Prosadiktningens festutgave, *essayet*, det krevende, innholdsrike, spirituelle og formbeviste essay. Hele syv bøker innen denne genre har han skrevet: *Tiden og troen* (1967), *Notater underveis* (1970), *Fire norske diktere* (1972), *Jordbær på et strå* (1973), *Et ord er et under* (1975), *Drømmen om mennesket* (1982) og festutgaven til hans 75-årsdag: *Fortid og nærhet* (1990). Og Carl Fredrik Engelstad er en fremragende essayist, som lærer oss å se med nye øyne. La meg nevne et eksempel: essayet *Sommer med Vergil*, fra hans siste samling. Det er på Hadeland at forfatteren har gjenoppdaget Vergil, for landskapet på Hadeland er klassisk, og det lyder vergilske ekkoer over hverdagens liv der: "Sikkert ville han (Vergil) ha frydet seg over den evige bjelleplingen fra engskråningen her bortenfor; riktignok er det Evenrud'n som eier saueflokkene, ikke hyrdediktenes Corydon eller Menalcas; men søyer og lam breker ikke anderledes her enn i oldtidens Arkadien." Hver gang jeg er på Hade-

Ungarn: en misjonsmark?

Ca. to tredjedeler av Ungarns nesten 11 millioner innbyggere er katolikker, men oppslutningen om kirken er relativt lav. Det er flere tomme plasser på landets ti presteseminarer, og 40 prosent av menighetene er uten fast prest. "Ungarn er i dag på mange måter en misjonsmark," mener pater Laszlo Lukacs, de ungarske biskopenes pressetalsmann.

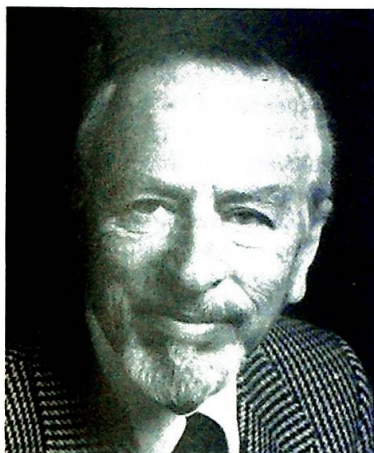
Også etter kommunismens sammenbrudd har forholdet mellom kirke og stat vært vanskelig. Et av stridspunktene gjelder religionsundervisning i skolene; det er også problematisk å få tilbake de mange kirkelige eiendommer som ble beslaglagt under kommunistregimet. Kirkens offentlige innflytelse er mindre enn før, og den sliter med økonomiske problemer. KNA

Mor Teresa æresborger i USA

President Clinton har underskrevet et kongress-vedtak som gjør Mor Teresa til æresborger av USA. Hennes innsats er et eksempel på "hvordan vi kan virkeliggjøre drømmen om et rettferdig og godt samfunn", sier presidenten. Gjennom Kjærlighetens Misjonærer, stiftet i 1950, har Mor Teresa "brakt håp og kjærlighet til millioner av foreldreløse og forlatte barn verden over." Ordenen har i dag 517 sentre.

INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE

17

land, tenker jeg på disse linjene og konstatere hvor sikkert dette bilde er sett, forstått, fortolket. Hvorfor har man ikke kunnet prestere dette selv? Det er egentlig ikke så farlig, Carl Fredrik Engelstad så det for meg og for alle som vil se det.

Carl Fredrik Engelstad var ikke bare essayist. Han reflekterte over genrens særpreg og beskrev dens karakteristika. Hans innledning til samlingen *Norske essays* er det mest avklarede man kan lese om genren. Følgende krav stiller han til essayet: Det skal være kortfattet og temarettet, det skal samtidig være objektivt og preget av det skrivende subjekt, slik at det viser en brytning mellom tema og et sinn, og det skal i sin form være artistisk uten å forfalle til artisteri. Disse strenge krav kan man gjerne ha i minnet når man leser hans egne essay. Man vil ikke finne noen motsetning mellom liv og lære hos ham. Selv minnes jeg de mange samtaler vi har hatt om essayet, og jeg minnes dem med stor takknemlighet. Vi samarbeidet i den store 15-binds essaysamlingen som Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur utgir i samarbeid med Grøndahl Dreyer forlag. To av bindene ble redigert av Carl Fredrik Engelstad: Harry Fett og Ronald Fangen. Igjen og igjen kunne jeg konstatere

hvor omfattende hans innsikt og hvor suverent hans overblikk var.

Det siste essay i hans samling avsluttes med et sitat av Sigrud Undset: "Thi sed og skikk forandres meget, alt som tiderne lider og menneskenes tro forandres og de tenker anderledes om mange ting. Men menneskenes hjerter forandres aldeles intet i alle dager." Dermed avsluttes det siste essay i hans siste essaysamling 1990 med det samme sitat som Undset-studien av 1940 ble innledet med. Carl Fredrik Engelstads forfatterskap er på en måte en ring som begynner og avsluttes med denne refleksjon. Ringen er sluttet, som Hamsun sa.

For Carl Fredrik Engelstad som for Sigrud Undset er det menneskenes uforanderlige og tidløse hjerte som er diktningens egentlige tema. Det var hjertenes diktere som fengslet og fascinerte ham. Og først og fremst de diktere som hadde lært å skjelve mellom grunnverdier og låneverdier, slik Ronald Fangen gjorde. Grunnverdiene, basisverdiene, er de som kommer til oss fra troens verden og med mytenes visdom. Men selv om hjertene, dypest sett er like, kan de være ganske forskjellige: Den som har lest essayene i *Fortid og nærhet*, vil vite at hjertene kan tone i hymner, som hos Sofokles, eller hvile i idyll, som hos Vergil. Det kan gruble, som hos Ibsen, og gløde, som hos Strindberg, det kan lide, som hos Sigurd Christianesen, det kan lengte, som hos Tarjei Vesaas, og det kan lyse, som hos Johan Falkberget, der han skildrer fjellmannen Peder Monsen Rugelsjøen, som i en gitt situasjon valgte den rette vei, så vanskelig den enn var. Da gikk han oppreist og "med en liten stjerne i hjertet," sier Falkberget.

Vi som hadde det privilegium å kjenne Carl Fredrik Engelstad og kunne kalle ham vår venn, vi vil minnes ham som en av de diktere som både levte og diktet med en stjerne i hjertet. ●

Carl Fredrik Engelstad om "Bibelen som kulturskaper":

Her er ikke jøde eller greker. . . alle er ett (-). Hvis det noen gang skulle utkrystalliseres en kristen historiefilosofi, så tror jeg "tidens fylde" måtte bli nøkkelbegrepet. Den kristne kirke ble til på et tidspunkt da hellenismen kulturelt og romerriket politisk hadde beredt grunnen for den enda mer dyptgående universalisme som stråler frem fra Det nye Testamentet, og dermed ut fra hele den kristne kirkes liv. Og Kirken rakk i løpet av de nærmeste århundrene å bli så klar over sin dypeste egenart, og konsolidere seg både som konfesjon og organisasjon at den - og den helt alene - maktet å stå imot da den indre oppløsning ellers i romerriket satte inn, og folkevandringenes stormløp rev det vestromerske rike politisk overende og smuldrer det opp i småbiter. I de opprørte århundrene som da fulgte, skjedde det ut fra Kirken som åndsmakt, og dermed også ut fra Bibelens verdensbilde og livsforståelse og menneskesyn, en omsmeltnings- og sammenmeltningsprosess av en så dramatisk og gjennomgripende karakter, at det er vanskelig å finne noen parallell til det i menneskehetens historie. Det var en prosess som i første omgang varte noe sånt om femhundre år, godt og vel, hvor et enormt konglomerat av vidt forskjellige folkeslag tonte sammen til det som heter "kristenheten", enheten skapt på tvers av alle forskjeller, skapt av Kirkens tro og liturgi og langsomt fremvoksende sosiale institusjoner, men også skapt av den kulturelle forvandlingskraft som utgikk fra det som var den kristne kirkes uomtvistelige åndelige sentripetalpunkt, nemlig Bibelen.

Fra essaysamlingen "Fortid og nærhet" 1990.

Kirken bør avvise dødsstraff
Ifølge jesuittidsskriftet *Civiltas Cattolica* bør kirken si absolutt nei til dødsstraff - slik at kirken bedre kan imøtegå den økende tendensen, både i Europa og Amerika, til å gjeninnføre dødsstraff. Hverken teologisk eller etisk kan det rettferdiggjøres at staten slår et menneske ihjel; det er tilstrekkelig at samfunnet sperrer farlige kriminelle inn, så de ikke kan gjøre ytterligere skade. Gud gir ikke staten noen rett til å frata borgerne livet, selv ikke når de er forbrytere. Gud

alene er herre over liv og død, derfor må man overveie om ikke den "teoretiske mulighet" for, i særlige tilfeller, å tillate dødsstraff, bør sløyfes i kommende utgaver av den katolske kirkes katekisme, konkluderer tidsskriftet.

Den belgiske kardinal Godfried Daneels sier klart nei til forslag om å gjeninnføre dødsstraff som en reaksjon på de groteske forbrytelsene som har rystet landet. Han anbefaler omgående innsats mot barnepornografi. KNA

Prestesølibatet kan oppheves

"Sølibatet er en kirkelig regel som en pave kan forandre," sier den engelske primas, kardinal Basil Hume, ifølge *Catholic Herald*. Hume finner det beklagelig at kirken mister gode prester fordi de gjerne vil gifte seg. Humes uttalelse kom etter at den skotske biskopen Roderick Wright nylig søkte avskjed p.g.a. kjærlighet til en fraskilt kvinne; han har i tillegg en 15-år gammel sønn med en annen kvinne. For noen år

18 Valget i USA:

Hvor står katolikkene?

Det er valgår i USA - når dette leses, tør utfallet være klart. Hvor står katolikkene i det politiske bilde i USA, i historisk perspektiv og i dagens samfunn, et samfunn der de rike blir rikere og de fattige fattigere? Landets nær 60 millioner katolikker utgjør ca. 25 prosent av velgermassen, så hva med "the Catholic vote"? Og hvem er i denne sammenheng "katolikkene"? Det spriker til tider påtagelig mellom katolske politikere, biskopene og et legfolk som på sin side trekker i mange retninger.

Før borgerkrigen spilte katolikkene en minimal rolle i USAs politiske liv. I staten Maryland fantes en del katolikker, i Louisiana Territory noen flere, og i 1830-40 årene økte antallet katolikker gradvis i byer som Boston og New York. Rundt midten av århundret begynte de store skarer irske immigranter å komme, og det demokratiske partiet ble det naturlige politiske ståsted for de fleste av dem. Andre katolske immigrantgrupper fulgte det irske eksempel, og fra 1870-årene utgjorde katolikkene en ikke ubetydelig del av den demokratiske velgerskare, særlig i nord.

Dermed ikke sagt at katolske saker og synspunkter ble fremtredende på demokratens partiprogram. Katolske politikere hevdet seg - og gjør det langt på vei fremdeles - først og fremst i lokalpolitikken, mens katolsk nærvær og innflytelse på føderalt nivå var minimal. I lokalpolitikken stemte katolikkene på 'sin' kandidat, ofte etter etniske skillelinjer. Og kandidatene var generelt mer opptatt av de nære ting, av å sikre velgerne jobb og arbeid - "bring home the bacon" - samt sikre sin egen politiske basis, enn av viktige prinsipielle katolske spørsmål som f.eks. statsstøtte til katolske skoler. Det prinsipielle overlot man langt på vei til kirkens offisielle talsmenn, til hierakiet, som i mangt så lengre enn politikerne, men som samtidig lett ble angrepet for å blande seg inn i ting som ikke var deres bord.

Katolske politikere var heller ikke finke til å søke allianser med grupper med lignende syn som dem selv. Samtidig spilte en del grupperinger, fra Ku-Klux-Klan til de mer militante protestantiske kretser i 1940-årene, på "den katolske fare" i politikken: Kom ikke katolikkens lojalitet overfor paven på tvers av deres amerikanske lojalitet? Og var ikke "Catholic peril" en trussel mot den amerikansk kultur og grunnlovens klare skille mellom stat og religion?

En av de mer seiglivede mytene i amerikansk politikk er at demokratens sosiale plattform, særlig etter New Deal, langt på vei reflekterte den katolske kirkes syn i sosiale spørsmål, noterer James Powell, historiprofessor ved Syracuse University, N.Y., i en artikkel i jesuittenes tidskrift "America" (august 1996) Katolikkene sørget riktignok for adskillig stemmer for demokratens reformprogram, og mange biskoper sluttet begeistret opp om det, særlig i forbindelse med borgerrettsbevegelsen hvor "den katolske støtte" hadde avgjørende betydning. Men reformprogrammet inneholdt også ting som rimet dårlig med katolsk syn, og reformdemokratenes grunnleggende syn på sosiale velferdstiltak var klart på kollisjonskurs med katolsk sosiallære. For paven og biskopene var sosiallovgivningen en del av et religiøst engasjement for individet som helhet. Hensikten var å stille mildere til rådighet slik at den enkeltes verdighet kunne gjenopprettes og opprett-

holdes. Katolisismen, med sin dype sans for menneskelig skrøpeligheit, taper aldri betydningen av det guddommelige ved det fattige mennesket av syne, noterer Powell.

De demokratiske reformkreftene derimot var opptatt av tanken om menneskets autonomi. Menneskeheten kunne perfektioneres her og nå ved hjelp av utdanning og lovgivning. Hensikten med sosiallovgivningen var å bruke alle midler som stod til rådighet for å lage perfekte mennesker. Individet var objekt for den politiske omsorg, ikke først og fremst et subjekt i kraft av seg selv. I siste instans så mange av reformfolkene staten som kilden til menneskelig frihet, mens staten, etter katolsk syn, har til oppgave å verne om individets gudgitte rettigheter. Katolsk uro over de mer radikale aspekter ved det demokratiske reformprogram begynte allerede i 1950-årene og økte frem mot valget av John Kennedy, landets første katolske president.

I 1972 ble loven som åpnet for fri abort vedtatt, drevet fram av "reformister" i begge partier, men med demokratene i stor overvekt. Det fikk mange katolikker til å nærme seg det republikanske partiet. Mange katolikker hadde sympati med Nixon og Reagan, men stemningen var mer delt når det gjaldt Bush og Perot. Det store katolske stemmeskiftet i retning republikanerne kom i 1994 og var avgjørende for den "den republikanske revolusjon" i kongressen. Og det til tross for at partiets individualistiske grunnsyn og understrekning av personlig frihet på bekostning av statens ansvar, rimer dårlig med offisiell katolsk lære om samfunnet som fellesskap og alles ansvar.

Det er mange grunner til at katolske velgere i de siste 20 årene har søkt over mot det republikanske partiet, skriver Robert Drinan, jesuitt og jusprofessor ved Georgetown University, i en artikkel i *The Tablet* (24/8-96). Katolikkene, som tidligere ofte befant seg heller lavt nede på samfunnsstigen, er blitt mer velstående

siden konfronterte biskop Wrights overordnede ham med anklager om "uregelmessig livsførsel" som hans husholderske var kommet med mot ham. Biskop Wright nektet kategorisk at han hadde brutt sitt sølibatsløfte, og husholdersken ble avsatt.

Kardinal Hume, som selv er tilhenger av sølibatet, sier det må undersøkes grundig hvilke konsekvenser en opphevelse av prestenes sølibatsplikt vil ha for kirken som helhet, før man eventuelt foretar noen forandringer. For tiden diskuteres emnet kun i

Vest-Europa og Nord-Amerika, men kirken må tenke globalt, påpeker han.

I et intervju med Vårt land i anledning Wright-saken gir Oslo-biskopen Gerhard Schwenzer uttrykk for lignende synspunkter som kardinal Hume.

Verdenskongress for gifte katolske prester

Den sjette verdenskongress for katolske prester som har forlatt prestetjenesten og

giftet, seg i fant sted i Brasils hovedsta, melder Kathpress. De 300 kongressdeltakerne oppfordret Vatikanet til å bruke gifte prester som sjelesørgere og tillate kvinnelige prester. Ifølge kongressen er det ca. 100 000 gifte katolske prester på verdensbasis uten embede, ca. 70.000 av dem vil gjerne arbeide som sjelesørgere om det ble tillatt for gifte prester.

og tiltrekkes av republikanernes løfter om skattelettelser. Mange av dagens katolske velgere er adskillig mindre solidarisk anlagt enn deres hyrder kunne ønske, og deler f.eks. neppe biskopenes harde ord nylig om Clinton-administrasjonens omlegging og nedskjæring av de sosiale hjelpetiltak. Nedlegg veto, var biskopenes råd til presidenten - i et brev levert "pr. hånd" i Det hvite hus. Også i synet på dødsstraff spriker det mellom biskopene og deres flokk: Nei, sier biskopene. Ja, sier stadig flere amerikanere, også katolikker.

Abortspørsmålet spiller nok også inn når det gjelder økt katolsk oppslutning om republikanerne, selv om meningsmålinger synes å vise at katolikker ikke er mer motstandere av landets abortlov enn andre borgere. Også her er biskopene radikale i sine moralske krav enn store deler av det katolske legfolk, selv om Clintons ja nylig til såkalt "partiel-birth abortion" nok har rystet mange katolske demokrater.

Hva så med den bokstavtro, evangelikale "Christian Coalition"? Vil dens appell til velgerne om å stemme på kandidater som er mot abort, for bønn i de offentlige skoler, mot fulle borgerrettigheter for homofile få gehør hos katolske velgere? Landets katolikker har hatt liten kontakt med de evangelikale kirkene, det gjelder "både teologisk og geografisk", men det er ingen tvil av Christian Coalition om gjerne vil nå katolske velgere og har hatt adskillige følere ute, noterer Drinan. Samtidig ble millioner av amerikanske velgere heller opprørt over at hele 492 av de vel 2000 delegerte til republikanernes nominasjonsmøte i San Diego var fra Christian Coalition. Mange amerikanere er religiøst engasjert, men reagerer mer og mindre allergisk - og med grunnloven i hånd - når religion og politikk blandes; samtidig er de klart for at kirkene engasjerer seg i moralske spørsmål. Federal Election Commission har anklaget Christian Coalition for å ha brukt store penge-

summer til politiske formål, noe den ikke har lov til ut fra sin status som ikke skattepliktig religiøs organisasjon. Koalisjonen selv sier at dens virksomhet og dagsorden er diktert av Bibelen selv.

Så spør det da, hvor mange som føler at "fornuftsekteskapet" mellom republikanerne og koalisjonen har noe for seg som bollverk mot de moralske oppløsningstendenser i samfunnet. Evangelikale kristne utgjør ca. 8 prosent av velgermassen.

De katolske biskopene er også på banen i anledning valget, men profilen i deres 32 siders dokument er noe annen enn i Christian Coalitions pamfletter. Dokumentets tittel er talende: *Politisk ansvar: om å forkynne livets evangelium, beskytte de svakeste blant oss og tjene det felles gode*. USAs katolske biskoper har siden midten av 1970-tallet markert seg med flere dyptloddende bidrag til samfunnsdebatten, fra atombalansen til økonomiske spørsmål, og de har jevnlig kommet med uttalelser om politisk ansvar. Deres ferskeste uttalelse føyer seg godt inn i denne rekken. Kirken må "stå for prinsipper, men uten å være ideologisk, være politisk uten å bli partipolitisk, være engasjert uten å la seg bruke," skriver biskopene. Når det gjelder det forestående valget, må katolske velgere "måle partier og grupperinger ut fra hvor de respektive programmer står i forhold til menneskelivet og dets verdighet".

I et ledsagende brev kommer biskopene eventuelt anklager om at "de støtter det ene eller annet parti" i forkjøpet: Det vi fremsetter er moralske prinsipper og har intet med partipolitikk eller støtte til bestemte personer eller grupper å gjøre, understreker biskopene. De minner om at katolske velgere omfatter "demokrater, republikanere og uavhengige (-) vi har ulike ideologisk og politisk bakgrunn. Men vi har alle ansvar for å bidra til at det politiske liv tjener det felles gode og det enkelte menneske". Det det gjelder er å "styrke den demokratiske prosessen slik

at den blir et sted for debatt om hva slags samfunn det er vi ønsker, hvilke verdier og prioriteringer som skal lede vårt folk".

Kirkens oppgave på det politiske området er bl.a. å gjøre folk kjent med kirkens lære; gjøre folk oppmerksom på det ansvar de har; holde politiske tiltak opp mot evangeliets verdier, si fra i alt som angår menneskerettigheter og sosial rettferdighet. Biskopene er klar over at man ofte misforstår kirkens rolle: Når kirken tar ordet i den offentlige debatt, er det ikke noen trussel mot den politiske prosess eller mot pluralismen; det understreker snarere hvor viktig slikt er. Biskopene fraber seg å bli oppfattet som en del av en "religiøs blokk" ved valget - adressen her er klar. Hensikten er heller ikke å foreskrive folk hvordan de skal velge, dog advarer de folk mot å stemme på partier eller kandidater ut fra "kortsynt egeninteresse". De minner om grunnpilarene i kirkens sosiallære: respekt for menneskerettighetene (inkludert retten til liv), familien og samfunnets betydning, arbeidets verdighet og arbeidernes rettigheter, ansvaret for de fattige, solidaritet. Nestekjærligheten har globale dimensjoner i 1990-årene, understreker biskopene.

De lister opp en rekke saker "som ikke bare opptar katolikker", men som "trekkes frem her for å understreke den spesielle relevanse" de har i dagens debatt og når avgjørelser skal tas: abortspørsmålet, våpenkontroll, dødsstraff, rasisme, utdanning, eutanasi, Aids, stoffmisbruk, boligspørsmål, innflyttere, flyktninger, vold. At biskopene i mange av disse spørsmålene har et mer radikalt - les: evangelisk inspirert - syn enn mange veletablerte katolske velgere, er allerede antydning. Det er derfor mer enn en talemåte når biskopene til slutt oppfordrer velgerne til å "la seg lede av en velinformert samvittighet" når de bruker sin stemmerett og når det går aktivt inn i arbeidet i det parti, den gruppe de velger å støtte.

UKJ

Prester med barn må ta ansvar!

En katolsk prest som blir far til et barn, bør trekke seg fra sin prestedtjeneste, få seg en vanlig jobb og ta det økonomiske hovedansvaret for mor og barn., sier erkebiskop Keith O'Brian av St. Andrews og Edinburgh. Han beklager at biskop Roderick Wright, som nylig trakk seg som biskop, ikke påtok seg dette ansvaret overfor sin sønn Kevin, som nå er 15 år. Biskop O'Brian beklager også sterkt at Wright, da han

skulle utnevnes til biskop, ikke gjorde sine overordnede kjent med at han hadde en sønn. Wright selv sier han flere ganger var nær ved å ringe nuntius, men at motet sviktet.

En representant for en engelsk støttegruppe for kvinner som har/har hatt forhold til katolske prester, sier organisasjonen har hatt kontakt med ca. 80 kvinner. Hun mener de faktiske tall for slike forhold tør være adskillig høyere. THE TABLET

Et gjennombrudd for naturlig familieplanlegging

Firmaet Unipath har sendt ut på det engelske markedet en batteri-drevet monitor som viser kvinnens fruktbare og ufruktbare perioder: Grønt lys når testpinnen med urin stikkes inn i monitoren, betyr ikke fruktbar, rødt fruktbar. Ifølge produsenten er monitoren 95 % sikker. Det nye produktet er "nyttig for ektepar som, for en tid, ønsker å utsette å få barn", og "nyttig når de finner

20 Dagbøker fra Lunden - VII

- God aften, pater!
- God aften, Marius, stig på!

Det hersket ingen tvil - høsten var et faktum.

Lunden var kledd i forklarelsens farger - naturen lignet mest av alt et ikon: gull, rødt, brunt, sølv. Det var melankoliens årstid. Det var skjønnhetens og tristhetens høysesong.

Sommeren hadde kommet - lovlig sent denne gangen - og var borte, etter å ha fullført sitt verk blant oss. Vi satt tilbake - Marius og jeg - beriket av og samtidig berøvet for det vi i over et halvt år hadde lengtet etter.

Tiden var kommet for å bevege oss videre innover i dette mysteriøse landskapet som vi pleide å kalle "de evige ting".

Våren hadde åpnet for refleksjoner omkring skapelsens ufattelige dimensjoner - at tingene ikke forklarer sin egen eksistens, at alt synes å være avhengig av noe større, noe absolutt; at skapelsen aldri tok slutt; at vi befant oss helt i frontlinjen av historien.

Og her var vi straks tilbake ved det stedet vi hadde oppsøkt i vår siste samtale: skaper og skapning, forholdet mellom skapelseshistorie og verdenshistorie - særlig dette skjæringspunktet mellom slike forskjellige synsvinkler som vi pleier å kalle "frelsheshistorien".

- Hvorfor er Gud mer tilgjengelig gjennom historiske kanaler enn gjennom naturen, den du hevder bærer hans fingeravtrykk...? Marius hadde tidligere uttrykt tvil om denne distinksjonens verdi, samt atskillig reservasjon overfor historien som formidler av religiøse sannheter, grunnet det han selv hadde tilegnet seg av historiske kunnskaper, for ikke å tale om det han selv hadde vært med på å oppleve i sitt relativt korte liv.

Her gjaldt det å gå varsomt til verks. Teologisk fagterminologi kan forvirre

de beste blant oss.

- Tror du ikke at møtet mellom mennesker er den kanal som best lærer oss hva mennesket er...? Jeg søkte en felles plattform for forhåpentlig å kunne komme videre. Uttrykket "det er åpenbaring i historien" kan forstås på mange plan.

- Er det åpenbaring av Gud eller mennesket vi diskuterer? - Presisjonen fra ørelappstolen ved vinduet lød nærmest som en fanfare.

- Vi taler alltid om Gud gjennom menneskelige former, Marius.

- Har han ikke egen form, da?

- Nei, da hadde vi ikke kunnet tale om ham i det hele tatt.

- ???

- Du ser, Gud er nettopp den Skaper vi har sett spor av i naturens verden, men denne kunnskapen er indirekte.

- Har ikke Gud egen form?

- Nei - vi må pent finne oss i å se ham gjennom skapningen.

- Enig!

- Men da har vi en kanal til rådighet som er langt mer presis enn naturens orden.

- Men mennesket er også natur?

- Mennesket er mer enn natur - men-

nesket er det som skjer med natur, mennesket er historie - en person. Og det er i samspillet mellom mennesker at vi blir til som personer, at vi lærer oss selv å kjenne i tillegg til andre.

- Er det du kaller historie ganske enkelt historien om dette samspillet...? Marius virket ikke fullt så selvsikker lenger.

- Det er det, og samtidig noe mye mer. For mennesket bærer i seg evnen til å se Gud ikke bare i naturen, men også i det som skjer oss imellom. Det er stadig en indirekte kunnskap, men langt mer presis enn den som naturens orden kan gi oss.

- Hva har altså mennesket som gjør at vi er personer og ikke ganske enkelt et stykke natur?

Marius satt der og krevde et svar - og det hadde han rett til.

Jeg gjentok det vi tidligere var blitt enige om - sist vinter på Linderud - at mennesket har en uforklarlig evne til å se og høre, ut over tingene, inn i og utover det som skjer personene imellom. Dette kommer fremfor alt til uttrykk når vi taler om det moralske kompass som styrer (skulle styre!) våre liv - samvittigheten.

Fra St.Olav 1952:

Et regneeksempel

Under et samvær mellom kardinal Faulhaber og professor Einstein på den tid professoren oppholdt seg i Tyskland, fant følgende replikkveksling sted:

"Jeg respekterer religionen, men jeg tror på matematikken," uttalte Einstein, "og jeg formoder at forholdet er omvendt hos Dem, Deres Eminense?"

"De tar feil," svarte kardinalen, "religion og matematikk er for meg bare forskjellige uttrykksformer for den samme guddommelige eksakthet."

Svaret overrasket Einstein. "Men om nå en dag den matematiske forskning vil føre til resultater som viser at visse vitenskapelige erkjennelser står i strid med religionen?"

"Jeg setter matematikken så høyt," svarte kardinalen, "at jeg i så fall ikke et øyeblikk ville tvile på at De, hr. professor, aldri ville holde opp med å lete etter regnefeilen."

tiden inne for barn", sier en kirkelig tal-
mann, ifølge Catholic Herald. Den eneste
ulempen er prisen, mener han: Testpinner
for en måned koster ca. 10 engelske pund,
selve monitoren ca. 50 pund, kr. 500.

Ifølge katolsk lære "må enhver ekteska-
pelig akt være åpen for videregivelse av liv"
(Humanae vitae" 1968). Kirken forbyr der-
for kunstig prevensjon, men sier ja til natu-
rlige metoder og følgelig ja til Perform-
monitoren. Nå kan den katolske kirke, ifølge
talsmannen, "glede seg over at vitenskapen

endelig har kommet på høyde med katolsk
lære". Formannen i foreningen Protection
of the Unborn Child uttrykker glede over en
prevensjonshjelp som ikke tyr til abortmid-
ler, slik mange P-piller gjør. "Tenk om en
slik monitor hadde eksistert i 1968!" skriver
Wilhelm Oddie i Catholic Herald. "Mye av
kritikken mot 'Humanae vitae' skyldtes net-
topp den lave sikkerhetsprosenten ved 'tem-
peratur-metoden', den eneste naturlige meto-
de kirken hadde å vise til på den tiden -
utenom avholdenhet."

Sosialisme

"Jeg klarte ikke ordrene lenger. Derfor gikk
jeg stille og rolig ut av AKP. De kalte det
demokratisk sentralisme, men det var bare
sentralisme. I dag er det bare Fremskritt-
partiet som holder liv i AKP. Sosialisme er
det Carl I Hagen til enhver tid ikke liker,"
sa Johanna Schwarz til Dagbladet i 1991 i
anledning hennes 60-årsdag og festskriftet
"Johannas Bok".

- Betyr dette at Gud kan tale gjennom
menneskenaturen på en måte han ikke
kan gjennom naturens orden i sin alm-
innelighet?

- Riktig - men bare delvis.

- Dette må du forklare nærmere,
padre.

Jeg overhørte spydigheten mens jeg
fortsatte så godt jeg kunne.

- Marius, det er ikke menneskenatu-
ren Gud taler gjennom - det er mennes-
kenes historie. Dette er ikke noe sta-
tisk, men dynamisk og aktivt...

- Lik ordet "skapelse"?

- Bravo, Marius! - Der tok jeg igjen
for bruken av ordet padre.

Den unge så bort et aldri så lite øye-
blikk.

Jeg benyttet meg av muligheten til å
fortsette uførtørdent.

- Det er gjennom våre mellomværen-
der at vi lærer Gud bedre å kjenne enn
gjennom naturen.

- Hvilket betyr at det er åpenbaring
historien?

- Nettopp - men ikke i sin alminnelig-
het.

Nå oppsto det en tenkepause der bor-
te.

Hadde Marius misforstått alt likevel?

- Vi opererer med ordet historie i fle-
re betydninger av ordet.

- Ærlig talt...

Først påstår jeg at det er åpenbaring i
historie - så fortsetter jeg med å kvalifi-
sere denne påstanden til utelukkende å
gjelde en bestemt historisk etappe.

- Taler ikke Gud gjennom dagens his-
torie?

- Ikke i den forstand at media bringer
oss ny kunnskap om Gud - kun en
bekreftelse på den gamle.

- Hvor gammel da? - Marius lød opp-
gitt.

- Skal vi si to-tre tusen år?

For syvende gang forlot Marius hun-
dehuset full av nye tanker.

(Forts. neste nr.)

Østerrike: Mangfoldets valfart

I slutten av september la vel 6000
østerrikske katolikker og alle landets
biskoper ut på en "mangfoldets val-
fart" til helligdommen Mariazell. For-
ut for valfarten samlet biskopene sen-
trale fagfolk til en to-dagers samtale
om de utfordringer kirken står over-
for. Samtalene og valfarten var bisko-
penes svar på kravet om kirkelige
reformer slik det kom til uttrykk i
fjorårets underskriftskampanje Kirke-
folkets Ønsker. Underveis til Maria-
zell stilte biskopene samt teologer og
ledende legfolk opp ved syv "poster"
til diskusjon seg imellom og med kir-
kefolket om bl.a. "diakoniat for kvin-
ner", "preste-sølibatet", "konflikt og
felleskap" og "kirken og makten".

"Vanskelig å si noe om resultatet
av valfarten," sier presidenten for
Katolsk Aksjon, Eva Petrik. "Vi avsto
med vilje fra en slutterklæring, for det
kunne bety slutten på det hele, og vi
er først ved begynnelsen." Oppslut-
ningen om valfarten overgikk alle for-
ventninger, både i tall og bredde. Vi
står overfor et av de største reformini-
tiativer i kirkens historie, mener
Wiens erkebiskop, Christoph Schön-
born. Han og de øvrige biskopene
mente valfarten og møtene stort sett
var meget positive opplevelser, og
selv den meget konservative St.Pöl-
ten-biskopen Kurt Krenn mente resul-
tatet var "passabelt". På spørsmål om
hva underskriverne nå kunne vente
seg, svarte Krenn: "Ingenting," mel-
der The Tablet.

"Reaksjonene på valfarten var kri-
tisk-positive, mange var imponert
over viljen og evnen til dialog," skr-
iver Christ in der Gegenwart. Ved
offertoriet under avslutningsmessen
la representanter for Kirkefolkets
Ønsker en teglsten på alteret som tegn
på at de fortsatt vil være med å bygge
kirken. Hvordan man vil videreføre
dialogen, henger ennå i luften.

Sven Stolpe, en Guds murbrekker

Sven Stolpe - journalist, forfatter, litte-
raturkritiker og -historiker - er død."
"Ingen har i moderne tid betydd mer for
den katolske kirke i Sverige enn Sven
Stolpe. Det var han som slo de avgjø-
rende bresjene i den svenske fordoms-
muren," skriver Gert Gelotte, journalist
i Göteborgs-Posten, i Katolsk Kyrkotid-
ning. "Sven Stolpe ble 94 år gammel.
En forbløffende alder for en mann som
levde største delen av sitt liv med en halv
lungue etter tuberkulose og sanatorium i
ungdommen. Om det var i svakheten
han fant styrke, vet jeg ikke. Men tan-
ken ligger unektelig nær. Å skrive tidlig
om morgenen ble en vane. Da var febe-
ren lavest."

Før Sven Stolpe - han konverterte i
Frankrike på slutten av 1940-tallet - var
den katolske kirke i Sverige "i beste fall
ekskotisk, i verste fall var den Gustav
Adolfs bane; en kirke hvis lumske jesu-
itter, med stilet i krusifikset, søkte å
lure intetanende svensker. Med Sven
Stolpe begynte det svenske folk å opp-
dage den katolske kirke som den er, rik
på tro, mennesker og idéer," skriver
Gelotte. "Han ga dronning Kristina nytt
liv på TV-skjermen, han introduserte
franske forfattere fra den katolske intel-
ligentia og han skrev egne katolske
romaner. Men fremfor alt: Sven Stolpe
pekte ut veien til en kristendom med
intellektuelle muligheter, noe man lenge
hadde glemt i Sverige," skriver Gelotte.
"Sven Stolpe var et eksempel for mange.
Ikke først og fremst på grunn av sine
meninger eller sin store lærdom, men
for sitt mot. Han satset alt og fikk betale
en meget høy pris for sin katolske tro.
Sven Stolpe tilhørte de unge lovende lit-
teraturforskere. Omvendelsen og kon-
versjonen avbrøt en bane som ellers vil-
le ført til et professorat og en plass i
Svenska akademien."

Sven Stolpes liv "var en del av 1900-
tallets svenske kulturhistorie - en sær-
preget, temperamentsfull og umistelig
del," heter det i tidsskriftet Signums in
memoriam.

A/S NORSKE SHELL

Leverandør av oljeprodukter til de fleste katolske institusjoner.

BESTILLING 66 99 74 00 – SERVICE 66 84 84 86 – 90 60 27 59

Vennligst meld
adresseforandring

til

St.Olavs ekspedisjon,
Akersvn. 5, 0177 Oslo
tel.: 22 20 72 26

22 Litturgisk kalender

NOVEMBER

Man 4 St.Karl Borromeus. Fil 2,1-4/
Luk 14,12-14
Tir 5 Fil 2,5-11/ Luk 14,15-24
Ons 6 Fil 2,12-18/ Luk 14,25-33
Tor 7 Fil 3,3-8a/ Luk 15,1-10
Fre 8 Fil 3,17-4,1/ Luk 16,1-8
Lør 9 **VIGSELSFEST FOR
LATERANBASILIKAEN -**
Esek 47,1-2.8-9.12 el
1 Kor 3,9-11.16-17/
Joh 2,13-22

Norske Tidebønner - uke 4

**SØN 10 32. SØNDAG I DET
ALMINNELIGE KIRKE-
ÅR -** Visd 6,12-16/
1 Tess 4,13-18/
Matt 25,1-13

Man 11 St. Martin av Tours.
Tit 1,1-9/ Luk 17,1-6
Tir 12 Tit 2,1-8.11-14/ Luk 17,7-10
Ons 13 Tit 3,1-7/ Luk 17,11-19
Tor 14 Filem 7-20/ Luk 17,20-25
Fre 15 St. Albert den store.
2 Joh 4-9/ Luk 17,26-37
Lør 16 (Sta. Margrete av Skottland.
Sta.Gjertrud.) 3 Joh 5-8/
Luk 18,1-8

Norske Tidebønner - uke 1

**SØN 17 33. SØNDAG I DET
ALMINNELIGE KIRKE-
ÅR -** Ordspr 31,10-13.19-
20.30-31/
1 Tess 5,1-6/ Matt 25,14-30

Man 18 (Vigselsfesten for Peters og
Paulus' basilikaer i Roma.)
Åp 1,1-4.2,1-5a/
Luk 18,35-43

Tir 19 Åp 3,1-6.14-22/ Luk 19,1-10

Ons 20 Åp 4,1-11/ Luk 19,11-28

Tor 21 Jomfru Marias fremstilling i
templet. Åp 5,1-10/
Luk 19,41-44

Fre 22 Sta.Cecilia. Åp 10,8-11/
Luk 19,45-48

Lør 23 (Ss.Klemens I og
Kolumban.)
Åp 11,4-12/ Luk 20,27-40

Norske Tidebønner - uke 2

SØN 24 KRISTI KONGEFEST -
Esek 34,11-12.15-17/
1 Kor 15,20-26.28/
Matt 25,31-46

**Vi er
i nærheten
når du
trenger oss**

NYTT HOVEDKONTOR:

MAJORSTUA 22 60 15 90
Bogstadveien 72

SENTRUM 22 20 79 05
Ullevålsveien 1 – Oslo

OSLO VEST 22 50 00 30
Harbitzalléen 14

OSLO ØST 22 67 28 80
Grensesvingen 7

DØGNVAKT

T. S. JACOBSENS
Begravelsesbyråer

Bønnens apostolat i november:

At lærere og folk i mediene må være seg bevisst
at de har et ansvar for å oppdra til broderlighet og
verdensomspennende solidaritet.

At alle dømte må føle et sterkere ansvar for
misjonen.

Ansvarshavende redaktør: Unni Klepper Joynt
Faste medarbeidere:
Olav Egil Aune
Liv Greni
Bernt Eidsvig
ISSN 0802-6726

Albert Raulin o.p.
Nina Valsø
Gunnel Vallquist

Akersveien 14, 0177 Oslo
Redaksjon: Tlf. 22 20 72 48
Ekspedisjon: Tlf. 22 20 72 26
Årsabonnement (Norge): kr. 200,—
Øvrige europeiske land: kr. 220,—
Andre verdensdeler: kr. 230,—
Annonser 19 dager før utgivelsesdagen.
Bankgiro 6022.20.13073. Postgiro 0807 2046480

St. Olav gratulerer
Fransiskushjelpen
som fyller
40 år.

I anledning jubileet er det
"Åpne dager"
7. og 8. november

i St. Hallvard kirke,
Enerhauggt. 4, Oslo.

Programmet for dagene
omfatter en serie foredrag
i den gamle menighetssal
- fra kl. 10.00 til 14.15 -
om

Fransiskushjelpens
idé og historie,
om erfaringer
og dagens utfordringer -
fra smertebehandling
og omsorg for HIV-positive
til pårørendes deltagelse
i pleie og omsorg
og
"de siste ting".

I den nye menighetssalen
er det kafeteria,
jubileumslotteri og
utstilling av lotterigevinster:
30 grafiske trykk
av kjente norske kunstnere.
Kirken og Fransiskushjelpen
er åpne begge dager
fra kl. 9.30 til 15.00.
Festmesse med
biskop Gerhard Schwenzer
og St. Hallvardguttene
fredag 8/11 kl. 18.00.

**St.
OLAV**

B O K H A N D E L

Akersveien 14, 0177 Oslo
Telefon: 22 20 72 48
Fax: 22 36 02 63

Daglig leder

St. Olav Bokhandel

I St. Olav Bokhandel A/S er ledig stilling som daglig leder etter at nåværende leder har sagt opp sin stilling.

Bokhandelen har sitt utsalg i Akersveien 14, Oslo. Den har en årlig omsetning på ca. 2 mill., og salget fordeler seg med en halvpart på bøker og for øvrig på religiøse objekter, musikk, kort m.m. Noen menigheter har kommisjonssalg og noe selges i postordre. Det er også etablert et salgssamarbeide med Domkirken Bokutsalgs i Oslo Domkirke. Foruten daglig leder er det som utgangspunkt en full stilling fordelt på flere medarbeidere. Regnskap føres eksternt.

Det vil fremover stå sentralt å videreutvikle bokhandelens potensiale som spesialbokhandel, bl.a. innen katolsk litteratur og teologi og å medvirke til å bygge opp eksterne utsalg i våre menigheter og i Oslo Domkirke. Et perspektiv vil være det nasjonale mangfold i Den katolske kirke.

Lønn etter avtale. Nærmere opplysninger om stillingen gis av kansellist Sverdrup-Thygeson, tlf. 22 20 72 28

Søknad sendes Oslo katolske bispedømme, Akersveien 5, 0177 Oslo. Søknadsfrist er 1. desember 1996.

Blikk på tiden

Sølibatet

Vi katolikker er blitt litt skvetne overfor det ordet i det siste. Ikke uten grunn. Tabloidene har en tid kunnet fråse i katolske presters, nylig også en biskops, ukyske liv. Hvordan føler de det, våre prestes? Føler de blikket i nakken: Har du rent mel i posen eller?

“Selvfølgelig er hver skandale skadelig, og enhver som har påtatt seg en oppgave i Kirken, må alltid være seg bevisst at man alltid representerer den på en særskilt måte,” skriver pater Arne Kirsebom, sogneprest i Trondheim, i “Søndagsbladet”. Men å trekke hele Kirkens troverdighet i tvil fordi noen få gjør feil, er å gå for langt. “I Kirken vår har vi i dag rundt 4.200 biskoper, 410.000 prestes og én million ordensfolk. Å ville påstå at et flertall av disse begår grove synder, ville være grepet helt ut av luften,” skriver pater Arne. Og noterer at “man gjerne trekker sølibatsargumentet inn når skandaler skjer”. Men “de som påstår at sølibatet frembringer en høyere andel avvikende handling enn ekte-skapet, må bevise det,” fremholder pateren.

Og de bevisene finnes, såvidt vi er informert, ikke. Det forhindrer ikke at debatt om sølibatet kan trenges, men da av andre, ikke minst pastorale, grunner. Den siden av saken lar vi ligge i denne omgang.

Vanskelig og kanskje ikke ønskelig at en utenforstående - gift og bestemor tesmers - gir seg ut på å teoretisere om sølibatet? Men det får stå til. For: I siste instans er også sølibatet - det fritt valgte - uttrykk for et kjærlighetsforhold . . . til Gud. Og et løfte. Gjerne med Gud som den pågående part. Mang en prest og klosterbror og -søster kan i ettertid fortelle at de vegret seg - noen nærmest med nebb og klør! - da det begynte å gå

opp for dem hvor det kunne komme til ende om man ikke holdt denne standhaftige frieren på avstand. Men de kan også fortelle om lettelse: Man hadde funnet den, skatten i åkeren. Dermed ikke sagt at tingene ble lette, men man visst hvor man stod. Man hadde gitt sitt løfte.

Så langt våre private observasjoner - Snå over til en insider. I sin storartede selvbiografi - “The Letter Carrier” (1993), forøvrig skrevet på oppfordring - kommer jesuitten William J. Leonard (i årtier elsket lærer i teologi ved Boston College, eminent brevskriver, ettertraktet foredragsholder og pioner innen den liturgiske bevegelse i USA) inn på sølibatet. Den rundt 80-årige pater Leonard minnes at hans novisemester - en både from og realistisk mann - en dag sukket at “vi må jo være litt rare, vi som velger, og som faktisk holder ut denne livsformen, men det er vel slik at vi er rent 'forgapet' i Kristus.”

“Jeg likte ikke det ordet,” skriver pater Leonard, “for når en gutt eller pike var 'forgapet' i noen, mente vi jo at vedkommende var noe nær gal og begikk underlige og urasjonelle ting som han eller hun aldri ville gjort under normale omstendigheter. Som å kjøpe gaver de ikke hadde råd til - ingenting var lik-som godt nok for den utkårede. Jo dyrere, jo bedre å legge for den utkåredes føtter. Og det var umulig å snakke slike folk til fornuft!”

Men - forsetter pater Leonard - “i vår forberedelse til et liv i sølibat, orienterte vi våre liv mot evangeliets Jesus. Og der fant vi en som, i apostelen Paulus' ord (Ph 2,7), virkelig 'oppgav alt sitt eget' for overbevise oss om sin kjærlighet til oss. 'Han som var rik, ble fattig for vår skyld.' Og i sitt jordelig gjorde han vitterlig en hel del urasjonelle ting, som ikke kan forklares på annet vis enn at han måtte være helt 'forgapet' - oj, der har vi ordet igjen! - i oss. Peter trakk ham til side og prøvde å snakke ham til fornuft. Familien kom og ville ha ham med hjem, for han var tydeligvis litt utafør - trengte han kanskje litt fred og ro? Men han fortsatte uførtrodd på sin vei, enda han visste hvilke hensikter hans fiender hadde med ham. Og da de hadde gjort det aller verste mot ham, bad han at de måtte bli tilgitt.”

“Skulle vi gjengjelde en slik raus kjærlighet, kunne vi ikke 'for skams skyld' være smålige,” skriver Leonard. “Vi var etterhvert blitt så glad i ham at vi ville etterligne ham i alt, han som var mild og vår og medfølende, men som også kunne være resolutt og kompromissløs, til og med ganske krevende. Han gråt med de sørgende og gledet seg med de glade. Sine kritikere bragte han til taushet med en fekters eleganse, han helte etsende syre over hodet på hyklerne (husk det forferdelige 23. kapittel hos Matteus!), han stod stille og verdig og avslø å forsvare seg overfor den gamle horebukken Herodes og overfor Pilatus, politikeren som var i klemme mellom Cesar og sin samvittighet. Paulus forsøker seg på en oppsummering av ham: I den jordiske Jesus var det selve 'vår Gud og frelsers godhet og kjærlighet til menneskene' som 'stod frem i lyset’” (Tit 3,4).

“Vi elsket ham, og ønsket desperat å være som ham,” skriver pater Leonard. Og fortsetter: “Men han giftet seg aldri. Derfor - og vi hadde lang tid til å tenke over det, så det var ingen impulsiv avgjørelse - ville heller ikke vi det. Det var en kostbar gave vi gav, og kampen for ikke å strekke hånden ut og ta den ned fra alteret igjen, ville vare livet ut. Men vi håpet den ville være et uomtvistelig bevis på vår kjærlighet til ham. Ekstravagant? Ikke mer enn hva han hadde gjort for oss. Unaturlig, absurd? Men livet hans var tett knyttet sammen med de paradokser han presenterte for sine apostler. 'Dersom hvetekornet ikke faller i jorden og dør, er og blir det ett eneste korn; men dør det, bærer det rik frukt' (Joh 12,24). Og: 'For den som søker å frelse sitt liv, han skal miste det, mens den som setter livet til for min skyld, han skal finne det igjen' (Matt 16,25).

Fanatisk? Får så være, sa vi; 'de' vil aldri forstå, men han som elsket 'inntil enden', vil forstå, og det er han som skal være vår dommer.” Slik skriver den aldrende prest.

Slike og lignende tanker har nok mange av våre prestes tenkt innfor sitt virke. Og tenker dem fremdeles. Ære være dem for det. Vi skylder dem meget. Ikke minst vår forbønn.

Observatoria